

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

стор.	стор.
І. В-к, „Прогресивна” отрута 1	Корай-Дубина, Служба трудовому народіві 21
М. Чировський, Акула з Вол-Стриту чи примара соціалізму 5	В. Юрченко, Чи можливі істотні зміни в СССР 23
А. Орликовський, І Лібія самостійна 9	І. П., З „високої політики” 25
І. Хорольський, Знов політехнізм 10	Юлій Марголін, Що таке сов. влада? 25
Б. Антоненко-Давиденко, Печатка 13	В. Щербій, Кво анімо? 26
І. П., Помер Остап Вишня 19	С. Романович, На польсько-українській ленті 28
О. Вишня, Вольовий спосіб 20	М. Трихрест, Н. Е. Хохлов каламутить 31

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД, УКРАЇНИ

РІК X Ч. 10 (96)
YEAR X № 10 (96)

ЖОВТЕНЬ — 1956
OCTOBER — 1956

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ
PRICE \$ 0.50

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА” СКЛАЛИ:

Від окремих осіб: інж. П. Штепа, Канада, — 3 дол., В. Керницький, Дітройт, — 1 дол., Б. Сиродюк, Дітройт, — 1 дол. інж. Е. Ляхович, — 9 дол., П. Стахів, Перт Амбой — 1 дол. Д. Залізник, Нью Йорк, — 6 дол., М. Курилець, Гартфорд, — 1 дол. В. Василенко, Гартфорд, — 4 дол., В. Мовчко, Клівленд, — 1 дол., С. Костів, Нью Йорк, — 1 дол., Г. Мельник, Голстед, 1 дол.

Детройт:

По 5 дол. І. Чикало, П. Дегтяр; Г. Озарків — 3 дол.; По 2 дол. — Г. Філь, М. Федішин, П. Федішин, Г. Топій, С. Стефанюк, В. Сироватка, М. Кінош, П. Зілінський, О. Байко, Т. Грицак, В. Яремчук, М. Коваль, Г. Горбар, В. Савків; Борсук — 1.50 дол.; По 1-му дол.: Л. Футала, П. Пітек, М. Дудун, М. Ціко, П. Федик, П. Сапа, О. Вовк, В. Харів, Б. Гарасевич, М. Дмитрів, В. Туськівський, Дмитро Г., М. Заблоцький, В. Яворський, М. Федішин, П. Королишин, М. Дутий, А. Кобилянський, Ф. Тимочко, Винничук, Ф. Михальчук, П. Сапо, З. Брездень, М. Когут, Т. Когут, Р. Грицай, М. Пшенична, М. Пшеничний, В. Зубар, І. Димчина, В. Савчин, С. Слатрицький, Г. Курилів, І. Терлецький, М. Лисий, В. Футала, Д. Каськів, В. Каськів, Н. Тарнавська, З. Тарнавський, Я. Филипів, В. Кучер, П. Павлик; А. Малиняк — 50 цент.

Фліядельфія:

Родина Бабій — 5 дол.; М. Утриско — 3 дол.; По 2 дол. — І. Баб'як, Ю. Лазовський, А. Солонинка, Л. Марків, С. Вишенський, В. Левицький, М. Осташ, О. Кусень, П. Кобрин; Др. Скальчук — 1.50 дол.; По 1 дол.: С. Гавриш, В. Ткач, С. Шаран, Петрович, І. Ситник, А. Паласюк, В. Коліняк, І. Мушинка, І. Фурчак, М. Дрюкач, І. Яворський, Т. Халус, С. Ціпінський, М. Ковалик, М. Чернопудик, В. Боч, О. Адріанович, Б. Казанівський, Я. Береза, Я. Гречка, М. Навроцький, В. Іськів, Ф. Семків, М. Рудий, І. Козак, С. Лупаній, В. Коруд, Я. Росола, В. Осідач, А. Мідшак, К. Белю, І. Мотчук, Д. Зазуляк, Г. Чікота, П. Лецків, С. Ковалишин, Л. Заставний, М. Майчук, О. Барилка, І. Бойчисько, М. Адамів, Сенік, Н. Н., О. Шанайда, П. Стефанів, В. Гудима, І. Голикський, Л. Бобинський, Е. Утриско; По 50 центів: П. Ткач, С. Липка, І. Байсорович, П. Ямчишин, А. Марусяк, І. Даньків і В. Яворський.

Понкерс:

С. Гаврилюк — 4 дол.; по 1 дол.: С. Коцур, І. Долина, С. Безкоровайний, М. Сидор, В. Коверко, Д. Кухтенко.

Пітсбург:

По 1 дол.: М. Крупа, В. Головецький, П. Говданець, В. Коваль, В. Ткачук, Д. Мельничук, П. Плак, П. Вельгош, І. Щадний; по 50 цент.: П. Яцишин, Г. Смолин, П. Щерба.

Statement required by the act of August 24, 1912, as amended by the acts of March 3, 1933, and July 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) showing the ownership, management, and circulation of „VISNYK” — THE HERALD” published monthly at General Post Office, New York, N. Y. 1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher Organization for defense of Four Freedoms of Ukraine Inc. Address: 123 2nd Ave. NY 3, N. Y. Editor: Ivan Vovczuk, 230 E. 4th Street, New York 9, N.Y. Managing editor: Ivan Vovczuk, 230 E. 4th Street, New York 9, N.Y. Business manager: Valentina Jurtschenko 121 St. Marks Place, New York 9, N.Y. Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc. 123 Second Avenue, New York 3. New York, No Stock holders, Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc. Ivan Vovczuk, Pres. 230 East 4th Street, New York 9, N. Y. Volodymyr Nestorczuk, Sec. 94 Harrison Place, Brooklyn 37, N. Y. Hryhorij Dudka, Tres. 235 East 2nd Street, New York 9, N. Y. Ivan Vovczuk - sworn to and subscribed before me this 27th day of September 1956. Nikolas Havrylko, Notary Public State of New York.

Байон: (додатк.)

По 1 дол.: І. Шкап'як, Е. Равриш.

Каргерет

На збірову листу п-ні Р. Теребецької: по 1 дол.: Р. Теребецька, В. Дитиняк, В. Емів, М. Кухта, І. Трунко, Г. Семен, П. Калічинський, М. Капко, П. Брикайло, Я. Турко.

На збірову листу п. І. Глушик: І. Глушик — 2 дол.; по 1 дол. В. Матлага, М. Гидзік, С. Ткачик, Д. Сенюк, І. Петришин, Т. Дреботій, І. Кильман, С. Боднор, П. Брус, Н. Гидзік, М. Шманько, В. Клебан, К. Ханас, І. Жуковський, С. Пстрак, П. Брикайло; по 50 цент. — Т. Цудяк, Чвартацький.

На збірову листу п. А. Хомут: По 1 дол.: О. Глушик, В. Хомут, І. Середоха, А. Хомут, С. Лазор, М. Головачак, В. Рубас, К. Сута, А. Герітцман; 50 цент. — М. Кілик.

В статті Д. Донцова за вересень ц. р. — „Про ослів і „вчених” трапились такі помилки: На ст.6, ліва шпальта, 7 рядок згори замість „...cum parne...” треба: cum parvae comparare”

На ст. 8, ліва шпальта, ряд 11 має бути: „Захід не прив'язує”, а рядок 20 знизу має бути: „посталінських діядохів”.

На ст. 9, рядок 21 зліва, має бути: „постуляту незалежності”, а в рядкові 29 — „непередрішенців”.

На ст.10, 18 рядок зліва, має бути: „les savants en dedans”, а рядок 27 — „спротив їй”; рядок 11 знизу треба: „над націями оберненими”.

ВІСНИК

I. В-к.

„ПРОГРЕСИВНА” ОТРУТА

Багато дорікали земляки політикам західного світу за те, що вони не розуміють небезпеки комунізму й довірливо відступають перед можновладцями Кремля. Правда, не всі з однакових позицій про те говорили. Дехто з наших політиків пробує ще й нині переконати спільноту й світ, що все лихо від Сталіна, а за доброго Леніна, мовляв, цього б не було. А тих, які твердили, що диктатура Сталіна й т. зв. сталінізм є продовженням політики Леніна й ленінізму, а сам большевизм виріс і розвинувся в суспільно-політичному кліматі царської Росії, тих називали фашистами, мрійниками, фантастами і всяко.

І ось сталося так, що шукаючи виходу з господарсько-політичної кризи, в якій опинилась советська імперія, кремлівська верхівка, зваливши всі злочинства на мертвого Сталіна, трохи відкрила клапан адміністративного централізму. Прийшли невеличкі удавані зміни, не в політиці централізму і навіть не в режимові, а лише в методах централістичного адміністрування. Заговорили про відлигу. Що „відлига”, як її називають наші „прогресисти” за Еренбургом, є тільки черговим маневром найкраще видно з советської преси, а зокрема, з останніх постанов і указів уряду. Та прогресивні політики не люблять аналізувати. Колись вони вірили в ідею комунізму, а нині вірять в те, що він зможе еволюціонувати. Ще в 1947 р. І. Багрянний писав про большевизм, як про „ідею надзвичайної сили. Ідею, що гарантувала забезпечення тих (національних) тенденцій розвитку для всіх націй та й ставила на прапорах загально-людські цілі”. (УВ. ч. 72 „Ми і Росія”).

Для так званих прогресистів питання України й Росії ніколи не стояло як питання двох протиставних державних укладів, двох націй,

з яких одну підкорила і занапастила друга. Українська проблема для них була й є проблемою культурної, в якійсь мірі соціально-політичної автономії. Імперську конституцію, яку зброєю накинув для України Ленін, а скріпив її Сталін, вони приймали не як засіб ліквідації Української держави, а як добровільну згоду. „Це, власне, не був компроміс, це не була навіть федерація, — це був союз рівного з рівним, що записано в історичних документах в цій же т. зв. „Конституції ССРСР”. Отака добра ідея потім, як пише автор „вивітрилась, бо скрахувала, скомпромітована тим російським імперіялістичним чортиком”... Жадного спротиву Україна не чинила, а „в ім'я того загально-людського (не російського імперіялістичного, а загально-людського) була висушена форма компромісу”... і нація зреклася добровільно держави. Хоч творець тієї конституції Ленін в грудні 1922 р. виразно писав, що „треба залишити й укріпити Союз Советських Республік про те не може бути й мови”, бо й творили її не як союз рівних, а як засіб московської політики для підкорення й завоювання світу, „для боротьби з світовою буржуазією й оборони від інтриг”. Та що нашим „прогресистам” до того. Вони й через двадцять п'ять років, вирвавшись з під впливів тої конституції, переконують, що український народ в національній революції „кров'ю завоював пункт конституції про свої права”. Справедливо кажуть, що яка людина, така й її філософія.

Не за державну незалежність, за Багрянним, боролась Україна, а тільки за пункт конституції з її універсальною ідеєю. І все було б гаразд, коли б тих, які вірили у „вселюдські ідеали жовтня”, записані в конституції, не зачепила, не покривдила караюча рука ГПУ, що ту

конституцію здійснювало в практиці. Сталося інакше. Накинувши Україні свою конституцію, большевикам удалося обдурити невеликий гурт знателених інтелігентів, а нації, що усвідомила себе, як джерело права і стала до утвердження його в окремії державі, обдурити Москві не вдалося. Нація не прийняла чужої, накинутаї конституції, в яку вірить лідер УРДП і на еміграції, а безугаву боролась організовано й стихійно за державну окремішність і за свої ідеали, загрожуючи розвалом імперської системи. Ленінське і сталінське керівництво, обороняючи свої закони, накинени конституцією, сперлось на систему універсального терору, застосувало сатанинські засоби в боротьбі Москви проти української національної ідеї. Але й це не розкрило очей на істність намірів Росії до України, ще й на еміграції і Багрянний бачить причину лиха в тому, що большевики „зрадили вселюдські ідеали”.

А система большевицького терору не була новою, її нераз перед тим стосували попередники большевизму для боротьби з тими, що повставали проти „універсальної” російської ідеї. В своїх спогадах про „Власть и общество на закате старой России” В. Маклаков твердить, що вже в 1905 р. „Дії влади нагадували большевиків”. Він не поділяє їх, але не засуджує влади за її тодішні діла, бо вважає їх неминучими для врятування Росії чк цілости. Коли б влада не застосувала тоді того, що большевики робили після жовтня, то розпад Росії прийшов би на 12 років раніше. І довівши це, він твердить, що „перед судом історії ті, які утихомирювали 1905 р. будуть праві”... „Поким ми (росіяни) не посміємо цього визнати, ми не можемо судити наше минуле”. Не можна запідозрити Маклакова, який дуже добре знав

суспільно-політичні відносини старої Росії в симпатіях до большевицьких метод, які стосувала царська Росія, подавляючи повстання уярмлених народів. Проте, як російський державник, патріот, він стверджує, що без них розвал імперії прийшов би далеко раніше. А в нас і досі, говорячи про сатанинську систему, не хочуть збагнути, що ту систему не занесено з плянети, її виплекала передбольшевицька Росія. Перефразовуючи Маклакова, чи не варто б і нам сказати собі: Доки ми не навчимося оцінювати з державницьких позицій минулого, добольшевицької Росії, нам важко творити наше майбутнє. Адже саме в тому минулому, як в яйці гадини, визрівав сучасний большевизм.

Большевики, зібравши силою розвалену в національних революціях імперію, щоб утримати її, стосували досконаліших метод, як царат. Царат, оберігаючи цілість Росії, розстрілював в 1905 р. безвинних людей за списками охоранки сотнями, а большевики за списками ЧК розстрілювали тисячами, взоруючись на минуле. Маштаби були різні, а суть і засада — одна. Бо й большевизм виростав в імперському московському кліматі. Лихо в тому, що дехто й досі не спосібний аналізувати цього, а приймаючи большевизм, як універсальну ідею, вмщує в нім і своє українство. Україна, з її національним ідеалом для таких не була окремою програмою, а тільки частиною „вселюдських ідеалів”, написаних на большевицьких прапорах на експорт. Чужу московську правду, вбрану у відповідні шати, легкодухи приймали за свою і в тому була причина наших поразок в минулому.

Завжди так буває, що люди, які не мають свого вірую, приймають чуже. Большевизм, в якому І. Багрянний бачив в 1947 р. „всесвітню ідею” був і є тільки етапом російського національного месіанізму. За ці роки він кілька разів міняв своє лице, а ніколи не зміняв ества, суті, ідеї. Та дехто, не аналізуючи цього, приймав чужу правду за свою, в неї вірував, думаючи, що в ній міститься і українська правда. Чи пережито те в нас? Здається, що ні.

**

Адже ніхто не стане нині заперечувати, що багатьох з нас втягнуто до співпраці з АКВБ не для того, щоб дати змогу говорити повним голосом про національну правду, а щоб під-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

важити її, привчити думати чужими категоріями і розкладати спільноту ними. А коли це станеться, тоді прийде наказ. Що так воно є, говорять цикльостилові публікації славнозвісного інституту, а ще більше тексти радіопередач його. Що та робота вже має свої наслідки, видно з останньої брошури М. Добрянського „Асоціація проти Інституту”. Брошуру дуже швидко видано, а наукові праці українських вчених з інституту в більшості видаються на цикльостилі. Полемізуючи з Незалежною Асоціацією Українських науковців, М. Добрянський боронить тезу АКВБ про інтернаціональне походження комунізму, хоче переконати українську спільноту, що він притаманний так само Україні, як і Московії, мовляв, „факт залишається фактом, був комунізм в Україні, який не вийшов із російської ментальності, бо він навіть ішов якийсь час під прапором „геть від Москви”.

Стисло політичні проблеми, що витворились на протязі довгої історії боротьби України й Росії, автор переносить до „науки” і на тій підставі, що були комуністи з українців (Скрипник, Чубар, Петровський та інші) так само, як є комуністи американці, французи, італійці, стверджує, що комунізм „явище міжнародне”. Авторкові видається, що він політичну проблему розв’язав по науковому. А звідціль мають прийти й політичні висновки для нас: не боротись проти московського большевизму, як фази російського імперіялізму, а боротись з світовим комунізмом: італійським, еспанським, американським, тощо. Політик, ставши науковцем Інституту, прѣмовчує, що партія большевиків на Україні ніколи не була українською, а тільки краєвим комітетом російської партії. Такою вона є й нині. А Скрипник, Любченко, Петровський, Затонський і всі секретарі її діяли з уповноваження московського ЦК. — спадкоємця імперської влади царської Росії. І всі їхні діла були скеровані на те, щоб, за інструкціями Москви, зберегти цілість Імперії, бо як говорив Затонський, одна РСФСР була суб’єктом державного права. А інші республіки могли ним стати лише за згодою Росії. М. Добрянський, мабуть, це знає, але сказати не може, бо має боронити фальшиву тезу про абстрактний інтернаціональний комунізм, який, мовляв, однаково будували грузини, білоруси

й українці, як і інші уярмлені Росією народи.

І це робиться після того, як головний секретар Хрущов заявив, що через отих уповноважених секретарів на Україну, московський ЦК був би, мав намір, винищити всіх українців, якби мав силу, як то зроблено з малими народами. В згаданій статті (У. В. ч. 72) Іван Багряний заявляє, що „Валуєвська проблема — є чи немає взагалі серед чесних росіян — не стояла ніколи”, а М. Добрянський по науковому хоче довести світові й переконати нашу спільноту, що комунізм не накидали на Україні багнетами з Москви, а самі українці його започаткували і в союз з Москвою добровільно стали. А коли так, то нащо тоді боротись проти імперії Російської; досить боротись проти режиму її, як того хочуть і приватні російські кола та великопростірні хлібодавці, що стоять за ними. Боротьбу проти Росії, яка за висловом Франка „поплутала народи, всім давши вигляди свободи”, хочуть звести до зміни режиму в Советській імперії. То і є „наукове передрішене непередрішенство”, над яким в Інституті працює М. Добрянський, а в політиці „прогресисти”, готуючи поразку нам завтра, коли народи, визволяючись від большевицької тиранії, руйнуватимуть обручі советської імперської конституції, утверджуючи себе в незалежних державах. Понад сто років тому Шевченко найбільше боявся, щоб в майбутній національній революції, яка єдина принесе волю Україні, не обікрали в нації її духових правд, не пустили в організм її чужої сировини. Поет знав, що отруєна чужими правдами нація не спосібна буде встояти, тому й з боєм говорив своє „ох”. І вороги знають це, як знали і в 17-20 рр., тому так наполегливо й працюють по „вченому” і не вченому серед нас, щоб нашу правду підмінити „передрішеним непередрішенством” чужої брехні. Замінити національне інтернаціональним, а ідеали наші розчинити в московській (світовій) універсальній ідеї.

**

Останні події в Советському Союзі розкрили світові чимало таємниць московсько-большевицької сваволі. Та він, в своєму затьмаренні співіснування не зробив висновків з того, що прийшло в імперії після смерти диктатора. Він не виявив найменшого зрозуміння до процесів, що відбуваються по тім боці заслони, де

їдеться урядові про одно: утримати цілість і відповідно до цього приганяється обручі советської адміністрації. По різному сприйняли тамтешні події й наші політики. Одні повірили у „відлигу” й запевняють, що підсоветська література „іде помацки й поводи на вірні стежки” (Вперед, ч. 9 1956 р.). Коли говориться про літературу, то розуміється, що й життя еволюціонує на правдиві стежки. Ще б пак! Скільки міністерств дано Україні, — радіють і тішаються люди з „прогресивного” табору. А чомусь промовчують, що даючи ті міністерства, Москва підкреслює й наголошує в указах не менше, як і раніше, політичний централізм. Та й самі міністерства, як і реабілітацію розстріляних та засланих письменників, партія робить для „зміцнення дружби і братерства співробітництва народів ССРСР — основи сили й могутності нашої багатонаціональної держави”. (Комуніст України, серпень ч. 8).

В Москві думають нині, як і тоді, коли творили імперську конституцію про те, як утримати державу — Імперію, як оберігти її від сепаратизмів народів, що загрожують їй. А лідер УРДП бачить в останніх потягненнях перемогу його правди. „Наша правда взяла гору”! — пише І. Багрянний в „Українському Прометей” за 4. жовтня. Де і чому? Свою програмову статтю „Наша правда” Багрянний починає з походження його правди. „Ми, так би мовити, законне продовження важких суперечностей советської комуністичної системи”. Не вороги комунізму і ідей його, а продовження суперечностей його системи. Коли б система була без суперечностей, то мабуть і продовження того б не було. Не носії ідеї нації, яка не сприйняла й не сприймає ідей комунізму, а спадкоємці його без суперечностей. Як ще виразніше можна окреслити політичне вірую партії в сучасній дійсності? З того вірую, очевидно, завтра будуть і відповідні діла.

Лідер УРДП безмежно радий, що Хрущов і компанія, керівники комуністичної системи, останніми потягненнями ніби „визнали фактично все, що ми (Багрянний — ред.) говорили й писали протягом років, боронячи інтересів нашого народу, ствердили, що все то було правдою”. Чиєю правдою? Багряного. Але ту свою правду автор хоче накинути всій еміграції. Від комуністичної диктатури, він вимагає „немно-

го”, „тобто чесної радикальної самокритики за всі злочини перед народом та вимагаємо їх направлення. Ми й далі стоячи на незмінних позиціях привернення справжніх людських свобод і узурпування прав народам ССРСР, вимагаємо глибокого перегляду всієї сатанинської практики за минулі жаські (!) десятиріччя й радикального повороту в бік демократії. Тобто скасування системи диктатури”.

Не ліквідації імперії, на руїнах якої відновляться незалежні держави, завойовані Москвою, за що бореться вся спільнота на еміграції, а нація там, а тільки перегляду „сатанинських методів керівництва”, „чесної самокритики”, ну і, звичайно, ліквідації диктатури. А де ж наша національна правда, хоч і потоптана большевицькою Москвою, але жива? І. Багрянний її розчинив в загальнолюдських свободах для „трудоного люду”. Його правда, „висловлюючи інтереси уярмленого робітництва й селянства та трудової інтелігенції всіх республік ССРСР”, домагається лише права „користуватися з вашої ж (цебто советської поживотної — ред.) конституції вповні”. Більше нічого. І за оту ленінську „правду”, при допомозі якої большевики, обдуривши ледве національно теплих інтелігентів, що попали до проводу національної революції, накинули Україні московську правду, Іван Багрянний кличе нас „боротись тут і там”.

Новий політичний закрут „Наша правда” лідера УРДП, з’явився тоді, коли на тім боці заіснували ознаки послаблення, розхитаності імперської системи. Ту правду можна вбрати коротко: советська конституція — хай лишається. Треба тільки визбутись сталінського бандитизму і все буде гаразд. І це пишеться для нас на еміграції, а потім дивуємось, що та еміграція сяка й така. Не вона винна в нашому замряченні, а ті, хто сіє політичну розпусту „зміновіховства”.

Одночасно з „Правдою” І. Багряного, американське інформаційне бюро, в опублікованих матеріалах, ствердило, що ССРСР є найбільшою колоніальною імперією, яка коли небудь існувала в історії людства. „Ні один імперський уряд, говориться в тому повідомленні, не накладав підлеглим народам такої одурманюючої одноманітності, як це робить Москва. Всі робітники мистецтва мають копіювати велико-

М. ЧИРОВСЬКИЙ

АКУЛА З ВОЛ-СТРІТУ ЧИ ПРИМАРА СОЦІЯЛІЗМУ

(До природи американського капіталізму)

Слово капіталізм — зненавиджене одними, а улюблене другими. Воно — символ для зла, насильства і експлуатації для одних, а для других це символ господарського поступу й величі, свобідницької традиції і джерело будуючого прогресу. Соціялісти й комуністи та соціялізуючі й комунізуючі кола лаються обидливими назвиськами „акули з Вол-Стріту“, коли їм згадати капіталізм. Коли ж консервативні кола американської суспільності просто влюблені у звук цього слова та бажали б, щоб традиційний „лезафер дев'ятнадцятого сторіччя“, тобто форма „чистого“ капіталізму знова стала провідною в господарськiм житті США. Це що діється і робиться з економікою Америки застрашує їх. Цим колам здається, що традиційна американська ж свобода скочується в провалля, і що над Америкою виростає щораз грізне мариво соціялізму з його запереченням індивідуальної свободи й індивідуальної ініціативи. А для Москви американський капіталізм в сьогоднішній його формі є реакцією. Для решти ж світу США є і ще довго будуть „капіталістичною“ країною, а декотрим „новим емігрантам“, тепер вже і громадянам, здається, що в Америці зло, бо держава замало втручається у господарські й соціяльні процеси й проблеми. Розуміється, що тим вони виявляють тільки свою непоінформованість. В сьогоднішньому економічному житті США немає вже найменшої господарської ділянки, яка б не була „контрольована“ законом, чи якоюсь державною установою із забарвленням „добродій-

ності“, чи „соціяльності“. Що ж тоді американська господарська система? Акула з Вол-Стріту, чи примара наростаючого соціялізму?

По суті речі, американська економіка ніколи не представляла собою такої форми чистого капіталізму і господарського індивідуалізму, як господарська система Англії чи Франції в останніх роках минулого й на початках теперішнього сторіччя. Англія й Франція приміювали доктрину „леза-ферд“ у повному значенні цього слова, на домашньому і зовнішньому відтинку їхніх народніх господарств. Тоді, коли американці реалізували доктрину економічного індивідуалізму вповні тільки в домашній економіці, придержуючися в міжнародньому господарстві якнайгострішого протекціоналізму. Американська національна спільнота, вірячи глибоко в принципи свободи й індивідуалізму, заперечувала їх основно у своїх взаєминах із чужими економіками, ставлячи національний господарський інтерес вище доктрини леза — феру. Зокрема американський підприємець і фінансист, що опрокидували будь-яку інгеренцію правління й держави в господарському житті, саме вони приймали всі можливі заходи, щоб держава своєю економічною політикою охороняла перед закордонною конкуренцією їхні бізнесові інтереси. Непримиримий американський протекціонізм і дуже великі ввозові мита були в дев'ятнадцятому сторіччі славнозвісні.

Небаром трапився і другий курйоз. Американські підприємці і фінансисти, хоронені митами від зовні, скоро ставали господарськими потентатами. Щоб зменшити господарське ризико їхніх гльобальних інвестицій, і запевнити собі свої зиски, вони стали створювати монопольські організації у формі пулів (картелів), трестів, концернів і рингів, паралізуючи в цей спосіб приватну ініціативу дрібнішого підприємця, елімінуючи свобідну конкуренцію, і виключаючи тим самим основні принципи капіталістично-індивідуалістичної економіки. Рівночасно ті крупні „бізнесмени“, що своїм поступованням нищили основи вільного, конкуренцій-

русські моделі, соціялістична культура є синонімом російської культури“. Не про „універсальну ідею комунізму“, який нікого не приваблює, говорять у Вашингтоні, а про російський колоніялізм, про систему русифікації, як засіб большевицької політики. Виходить, розуміють, хоч ще й не роблять висновків. А прогресисти силкуються отруїти спільноту їхньою правдою за Леніним. Нащо і для кого те робиться?

ного, ринкового індивідуалізму, заперечували проти вгляду уряду в народне господарство, щоб, мовляв, не знищити конкурентного ринку, який є найбільш ефективною господарською системою.

І от що сталося. Всякі економічні теоретики, політичні і державні діячі та інші покровителі доктрини „леза-фер”, стали якнайголосніше домагатися державної інгеренції, щоб врятувати „свобідний ринок і вільну конкуренцію”. І теж, щоб обмежити всякі ринкові дискримінації й охоронити економічно слабшого споживача перед „нечесними” практиками економічного сильнішого продуцента. По суті рятування свобідного ринку і вільної конкуренції державою й урядом, збільшувало вплив правління на економіку країни, означало відступ від „леза-феру” і чистого капіталізму, оборону „конкурентної свободи” з ласки й протекції держави й уряду. І так дійсно сталося.

По суті розвиток ішов у двох окремих напрямках, приводячи в обох випадках до одного висліду, а саме: збільшення державної контролі над всіма ділянками народнього господарства США. Перш за все появились закони з антимонопольним характером, як Шермен Акт і Клейтон Акт, що заборонили картелі, трести, цінову дискримінацію та різні інші маніпуляції монопольного характеру. Навіть робітничим уніям дісталось від тих законів. Створено Федеральну Торговельну Комісію, що мала наглядати над „чистотою” конкуренції в міжстейтовому масштабі. Льокальні монопольські тенденції були здушувані стейтовими законами і стейтовими урядовими установами.

Згодом накопичувалися щораз нові закони, що регулювали рекляму, карали ошуканство і гостро настоювали на правдивості в реклямуванні, розрізняючи одначе між реклямовим патосом і кольоритом, а звичайним і вже каральним ошуканством і свідомим уведенням в блуд.

Побіч заборони монополій і надуживання фінансової сили на ринку, виринула теж друга проблема. А саме, показалося, що в деяких випадках монопольський характер підприємства є невідзовно потрібний для якнайкращого виконання господарського завдання. І тут ішлося про підприємство т. зв. загальної ужиточности

(public utilities) в ділянці транспорзації, комунікації і продукції електричної енергії, газу та води. Конкуренція в тих ділянках завершувалась скорше у соціальному шкідництві, як у виробничій, чи продуктивній видайності. З другого боку монопольна позиція поодиноких підприємців в тих господарських галузях могла дуже легко довести до іншої крайності, а саме соціального шкідництва через непомірковані ціни, погіршення продукту чи послуги і найзвичайнішої експлоатації ринку і споживача.

Для тієї мети була створена під кінець дев'ятнадцятого сторіччя Міжстейтова Торговельна Комісія (Interstate Commerce Commission I. C. C.) для контролі міжстейтової торгівлі й товариство обслугового обміну. Їй підпорядковано залізниці, яких монопольні практики аж надто вдаряли по засадах чисто ринкової гри, міжстейтові руропроводи нафти і природнього газу, цілий транспортний рух на міжстейтових дорогах, включаючи тут весь пасажирський рух автобусових компаній, автового тягарового транспорту та транспорт й іншими засобами льокомоції. I. C. C. перейняло також нагляд над телефонічними компаніями. В обсяг компетенції I. C. C. входила контроля цін і оплат, інших ринкових проблем, та питання поширення й розбудови поодиноких підприємств в такому напрямі, щоб не допустити зайвої конкуренції та непотрібного накопичування капіталових обставов і подвійної чи потрійної витрати виробничої енергії.

Водневий транспорт був з початку контрольований через I. C. C. і стейтовими органами, а в 1936 році створено окрему Водяну Комісію (Maritime Commission) із аналогічним засягом компетенції, як Міжстейтова Комерційна Комісія. В обох випадках, як теж і в антимонопольній акції, ішлося про охорону т. зв. „чистої ринкової гри”. З поширенням вживання телефону, телеграфу, радія і телевізії, прийшлося створити т. зв. Федеральну Комунікаційну Комісію (Federal Communication Commission F. C. C.), що її контролі віддано згадані вижче ділянки. З розвитком летунських ліній і зі збільшенням повітряного руху, створено Комісію Приватнього Повітряного Руху (Aeronautics Commission C. A. C.). У всіх тих випадках, оплати за послуги, способи ведення

підприємства і ринкова позиція були детально регульовані відповідними комісіями.

Наростання державної контролю і регуляції в ділянці монопольних тенденцій і підприємства дала почин до зміненого думання в економіці США. Перш за все загальний привик бачити в державі фактор, що балансував і гармонізував протиріччя й противні інтереси.

В 1931 році створено Федеральну Резервову Банкову Систему, що перебрала в дечому ролі центрального банку й закінчила анархію й хаос в фінансовій ділянці країни. Резервова система хоч по суті приватна власність, на ділі є пів-урядовою установою, якої найвищий орган, Рада Губернаторів, є іменована президентом США і перед ним є відповідальна. Треба тут згадати, що традиційний американський індивідуалізм біля вісімдесят років не дозволяв на створення центральної банкової установи, боячися, що вона буде шкідливим чинником в економічному процесі „леза-феру” Америки і в її ліберальній структурі.

Крок по крокові держава встрявала в господарські процеси. Де федеральний уряд не мав вступу через ясні конституційні заборони, стейтові органи регулювали льокальну економіку й бізнес Організаційні форми підприємств, способи контактування, льокальні заклади суспільної (публічної) ужиточности, способи ведення підприємств і реклями, акційні спілки та інші господарські інституції й справи були вповні підпорядковані окремим стейтовим законам і установам.

Аж тридцять роки нашого сторіччя принесли основну зміну. Велика криза 1929-33 так глибоко потрясла економічним життям США, що політики, державні мужі і навіть економічні теоретики втратили віру в непомильність „леза-феру”, як підстави економічного індивідуалізму. Вони стали шукати нових шляхів для економічної побудови країни. І тут два моменти мали епохальне значення: розвиток чисто американської економічної школи „Інституціоналістів” та англо-сакської (мішаної: англійсько-американської) економічної кензіанської школи. Інституціоналісти поставили наголос на еволюцію соціальних інституцій в економічному житті і прийшли до переконання, що тільки розумна державна політика може запевнити гармонійний і позитивний роз-

виток цих інституцій. Відтіля прийшло до гострого підмічення державної ініціативи у формуванні народного господарства. Коли ж велика криза заломила Америку, теорії інституціоналістів стали дуже популярні і їх відразу запліковано в практиці в першій фазі „Нової Ери”(New Deal) за час демократичної адміністрації. Демократична адміністрація активно встрявала в ділянку агрикультури, намагаючись регулювати ціни й доходи фермерів, засобами, що я їх аналізував в березневному (1956) числі „Вісника”. Уряд рівнож активно вмшався в ділянку промисловости і торгівлі, підпираючи навіть монопольні організації, намагаючись таким чином переломити кризу. Монопольні форми сприяли реалізації більших зисків, а більші зиски були, теоретично беручи, шляхом до господарської поправи і заживування ринку. Ера „New Deal” позначилася теж урядовими намаганнями стабілізувати ринок праці і взаємовідносини між ринком праці та продуцентами і підприємцями.

В дальшій еволюції американського капіталізму кензіанська економічна теорія дала солідне теоретичне обгрунтування починам „Нової Ери” і рівнож розробила цілу систему господарської стабілізації і зменшення амплітуди економічних коливань при допомозі плянкової монетарної і фіскальної політики держави. Появилася злива нових законів і нових державних установ. От щоб перелічити декілька найважливіших: Федеральна Фермерська Палата, Агрикультурна Адміністрація Виправлення, „Закон про Консервацію Землі”, Закон про Індустріальну Активізацію”, „Закон про Акції і Акційні Спілки”, „Закон про Біржу”, Акційно-Біржева Палата, „Закон про Години Праці і Заробітню Платню”, „Закон про Взаємовідношення між Працедавцем і Працепіднаємцем”, Національна Палата для Робітничо-Підприємчих взаємин, і т. д. і т. д. Повстає суспільне обезпечення, обезпечення проти безробіття, обезпечення проти окалічення, хвороби і нездібности до заробітньої праці.

Розуміється, що мені неможливо тут давати якийсь повний виклад господарської політики США, і що мені треба обмежитися до якогось коротенького перегляду новіших законів і державних установ, які своєю діяльністю

основно змінили природу американського капіталізму.

Друга Світова Війна, яка вимагала й від США майже тотальної мобілізації сил і продукційних ресурсів, спричинила ще більшу інтенсивність держави і правління в економіку країни з метою збільшення її видайности в напрямі тотального воєнного змагу. У висліді цього змагу ще й розбудовано до грандіозного масштабу державну машину для балансування стабілізаційних і монетарно-кредитових проблем країни та поширено соціально-забезпечені улаштування. І так держава й правління глибоко вкорінилися в основи американської економіки, при чому індивідуальне підприємство стало теж дуже залежними від всяких економічних улаштувань уряду і його агенції. Вимоги державного позволення, державна контроля, обов'язок піврічних і річних рапортів до урядових агенцій стали примарою індивідуалістично думуючого американського підприємця. А з другого боку деякі ділянки американського народного господарства можуть існувати, в їхньому теперішньому вигляді, тільки в консеквенції державних субсидій і підмог. Тут треба згадати сільське господарство, торговельне мореплавання, деякі експортні бранжі та летунські лінії, які не могли проіснувати ні години довше, коли б не фінансова підтримка держави.

Такий приблизно є образ і така є приблизно натуга державної економічної політики США. Є ясным, що всі ті державні господарські засоби і способи та економічні закони є в гострому противенстві до поняття „леза-феру” і принципів чистого, капіталістичного господарського індивідуалізму. Клясична кличка, що її так гостро берегли в давньо-капіталістичній Америці й Англії, а саме: „Правління має обмежуватися до ролі собаки, що сторожить майна свого пана” і розуміється, не повинно в жадному випадку вмішуватися чи обмежувати свободи індивідуального громадянина в його суспільному й економічному житті”, вже давно стратила в США своє значіння, а то й популярність. Сьогодні держава в значній мірі визначає рямю цього індивідуального життя. Що ж тоді є правдою? Стала Америка соціалістичною, чи вона все ж таки капіталістична? Яка є суть капіталізму? Американці дефіні-

юють капіталізм, як економічну систему, що її визначається індивідуальною власністю й індивідуальним заряджуванням всіма продукційними й консумційними добрими; що її основним мотивом є стремління до приватного зиску й доходу, які здобуваються індивідуальною ініціативою в атмосфері свободи й конкуренції. Коли проаналізувати американський економічний процес в перспективі цієї дефініції, тоді прийдеться признати, що США таки капіталістична країна. Напевне більше як 95% всіх продукційних ресурсів (включно із капіталовими засобами) та всіх консумційних дібр є приватною власністю, і є заряджувані приватними особами та, по своїй суті, індивідуальними підприємствами. Що цілий господарський процес США є наскрізь просяклий намаганням матеріального й грошового зиску, про це не має сумніву. Індивідуальна свобода в політичному, соціальному й господарському житті є так широко прийнята в Америці і так респектована, що новоприбулим це часом видається абсурдальним, і в їхніх очах вона закривує навіть часом на анахронізм і безправ'я. Тут американська логіка в загальному цілком інша, а основно противна тотальному поняттю большевізму й німецького нацизму. В тоталітарних європейських країнах була засада, „що краще покарати сто невинних, як пропустити одного винного”, а в США є навиворот. А саме, що краще поминути без кари сто винних, як покарати одного невинного. І цієї засади так строго в Америці придержуються, що воно часто-густо стає соціально шкідливим, але традиційна свобода вдержується, чого ми, новоприбулі, все ж таки не можемо зрозуміти. Нам здається, що треба б гостріше й більше радикально поступати в багатьох випадках. Але зрештою ніхто нас не запевнив, що правда наша...

Хоч США своїм повільним англо-саським темпом наближаються до гострішої постави супроти внутрішнього ворога — комуністів, загострення законів проти торгівців наркотиками, частинне приборкання нісенітниць і аморальності в т. зв. „коміксах”, і т. п. Молода, відносно, країна знаходиться ще стало в процесі еволюції, що веде в напрямі витворення чогось власного й питоменного та соціально-морально здорового. Еволюція довга, яка стрі-

чає дуже багато перешкод, з яких чи не найбільшою є слабкість людської природи.

Вертаючись до нашої основної проблеми характеру господарської системи США, нам треба б коротко проаналізувати, чи дійсними є закиди наростаючого соціалізму, що їх робиться консервативними колами Америки. По моєму, ці закиди не оправдуються. Обі провідні американські партії і республіканська, й демократична, в основному відкидають будьякі форми колективної власності й соціалістичного виробництва, тобто передання продукційних дібр державі, та заставлення держави переводити продукційний процес. Суто економічний процес є в 98% оставлений в руках приватно-індивідуалістичної ініціативи. І нікому не хочеться цього змінити. А ідеї соціального забезпечення не мусять виводитися від соціалізму, але є радше витвором християнсько-харитативної ідеології. Ідея, що економічний процес має переводитися так, аби збільшувався добробут широких шарів суспільства, виводиться від Альфреда Маршала та Сесіля Пігу, двох британських економістів, які були завзятими ворогами соціалістичної демагогії.

Збільшення державної контролі в господарському житті США переводиться під кутом і аспектом створення якнайкращих умовин для індивідуального розвитку одиниці й приватного підприємства, а не їхнього „згляйхшальтування” в безкласовому суспільстві. Розуміється, що американська господарська система є далекою від „леза-феру”, і тому економічна термінологія вживає для означення народнього господарства США назви „контрольованого капіталізму”, який своєю питомістю є ближчий фашистській економіці, як соціалістичній. Це є усупільнений економічний індивідуалізм, наколи фашизм очеркується „тоталітарним усупільненням економічного індивідуалізму”. Брак політичної гармонії в світі та потреба воєнного поготівля США є у великій мірі відповідальні за ту тенденцію усупільнення, тобто вбудовування приватного підприємства в національне усупільнення. І це турбує національний господарський організм, щоб у його висліді збільшити економічну силу країни. Ідеться одначе про те, щоб не переборщити із цим усупільненням. І це турбує теоретиків і політиків, як знайти золоту сере-

А. Орликовський

І ЛІБІЯ САМОСТІЙНА...

Великий визвольний рух арабів Альжиру, Тунісу та Марокка, події на Леванті вплинули на постання ще одної арабської держави на африканському континенті, Лібії, що колись була колонією Італії, а південна частина Феззан належала Франції, яку згодом зайняла Італія, надаючи краєві назву Лібії. Після другої світової війни, коли Італія, як переможена країна, втратила свої посілости, Лібія була під зарядом Англії та Франції (Феззан), а з 1949 р. Об'єднані Нації признали лібійцям право на самостійність. Скликаний парламент Лібії створив конституційний уряд, якого головою став емір Киринайки Саед Магомед Турісс Ель Санусі. Створено ще одну незалежну державу, на чолі якої стоїть король Ідріес, який є головою і секти Сенуссі, яку не визнається в інших частинах країни. Релігійні різниці були й є причиною внутрішньої боротьби між племенами.

Територія Лібії має 1.759,540 км. квадр., тобто в три рази перевищує Францію, але населення в ній всього 1,100.000 душ. Найбільшою простором є провінція Феззан — 800.000 км. квадр., на якій живе всього 50.000 людей. Це є фактично частина сагарської лібійської пустелі, терен соляних степів, піску, на якому людські оселі розкинуті далеко одна від одної. Тому то із цих 50.000 людей, ще 10.000 живе до нині кочівничим життям. Осіле населення Феззану, розсіяне по зелених островах водних резервуарів, вирощуючи пшеницю, жито, просо та дактилі, що ще найкраще тут вдається та приносить країні і населенню відповідний дохід. Найтяжчою працею тут є поливання ґрунтів водою з побудованих колодязів.

Киринайка, що своєю величиною 70.000 км. квадр. є на 50.000 км. більша за УССР, майже уся пустинного характеру. Лише на бережжі моря живе біля 300.000 людности, з того біля 85.000 не чистого арабського похо-

дину в тому еволюційному процесі, щоб „примара соціалізму” не породила загрози гострих фашистських тенденцій, які б могли спаралізувати економіку США.

дження вправляє городництво, ячмінь, пшеницю, яка є головною поживою населення. Триполітанія це найважливіша частина Лібії, хоча має усього 250.000 км. квадрат. та біля 800.000 населення, значить таки найбільше заселена, тобто становить 2/3 людности Лібії. Усе господарське життя скупчується також на побережжі, де є найбільше врожайні ґрунти, де є столиця м. Триполіс, 115.000 мешканців, концентрується усе політичне та торговельне життя країни. В Триполітанії маємо помаранчеві сади, дактилі, сади оливкових овочів, виноградіві поля, тютюнові плянтації на підгір'ї, гори з яриною.

В Середземному морі ловлять рибу, морську траву — еспарто, губку, які находять збут на європейському ринку.

Одначе це господарське життя ніяк не може забезпечити країну жити нормальним економічним життям, хоча з Лібії вивозять різні товари. Лібія привозить машини, машинні вироби, авта, риж, цукор, консерви, макарон, цемент, вино, вугілля, текстилі із 11 держав, з якими веде торгівлю шляхом морського транспорту через свої два порти: Триполіс та Бенгазі та шляхом залізниці, якої має 400 км в напрямі Єгипту, шосейних шляхів, яких тут біля 1.820 км, які побудував італійський маршал Бальбо. Та все ж таки увесь транспорт Лібії дуже низько поставлений, недорозвинений.

Найбільше розвинутий товарообмін Лібії із Італією, Балканськими державами, магометанськими та арабськими країнами Орієнту, вкінці із південною Америкою та ЗДА.

Про культурний стан країни говорять такі показники: 95% мужчин, та 98% жінок не вміють писати й читати. На 100.000 шкільної молоді лише 26.000 ходить до школи, а на всю Лібію лише 16 людей із закордонними університетськими дипломами. В самій Лібії університету ще немає.

Зараз Лібія наводнюється європейцями та американцями, які фактично кермують життям нової держави. О. Н. хоче поставити в провідні ділянки господарського життя країни своїх спеціалістів, вишколивши закордоном.

Західні держави позичили Лібії 10.000.000 долярів та ЗДА дали 100.000 долярів на розбудову тут летовищ.

В оборонній системі заходу Лібія відіграє

І. Хорольський

ЗНОВ ПОЛІТЕХНІЗМ

За роки большевицької диктатури система освіти нераз мінялася, достосовувалася до політичної стратегії й завдань імперської політики. Але при всіх змінах її незмінним лишалась одна засада: зформувати людину, яка була б покірним зряддям большевицької політики. Говорилося про нову людину, а думалося й малося на увазі конкретну людину для певного періоду чи етапу російсько-большевицької політики. „Або вільна торгівля, або розверстка — третього бути не може; або сімейно-шкільне виховання, або соціальне, третього немає”,

велику роль, бо її геополітичне положення саме в центрі усього середземноморського простору є дуже важним для оборони південної Європи, північної Африки та морських шляхів між Гібральтаром та Кипром і Суезом. Західні летунські бази в Лібії можуть добре заступити Суез, який відійшов до Єгипту та є підсиленням запіллям летунських баз на Мальті, Сицилії, Родосі, Балеарах та других точках на європейському Середземномор'ї.

От з цих міркувань Лібія, як летунський бастион, морська база в Триполісі та Бенгазі (тут розбудовуються зараз порти) має таку вартість для Заходу, за яку Захід може для своїх оборонних цілей удержувати господарсько Лібійську державу, територія якої в 1940 р. відіграла велику роль в боротьбі аліантів проти німців і італійців.

Коли самостійність народу є в інтересах великої політики, тоді не питають про державну рацію, спроможність народу до державного життя, а тим більше про виробленість його. Самостійність дарують, накидають.

Після перемоги над Німеччиною політика великих держав була і лишається політикою гнилих компромісів і підсиджування одними других. Особливе це далось втямку на Сході: Близькому, Далекому й Середньому, де одні других виманевровували, компромісуючи перед Москвою. З націоналізмами воювали, а Москві дорогу прослали.

— така генеральна лінія була поставлена перед освітньою системою на Україні в 20-х роках. Торгівля й виховання людини в політиці советської імперії поставлені поруч і від цього вона не відступила й не міняла.

Національна окремішність народів була й є найбільшою перешкодою в формуванні вчора інтернаціональної, а нині советської людини, цебто росіянина. Тому то такий похід в виховній советській системі проти впливів сім'ї, цієї головної цеглини національної будівлі. Хоч генеральні установки були єдині для цілої імперії, бо й партія ж була одна, але практичне втілення, чи здійснення їх було різне. Одно для Росії, держави панівної нації, а друге для України. В основу всієї освітньої системи на Україні в час найжорстокішої боротьби проти сепаратизму, було покладено так званий соціяльний принцип, за яким впливи родини на виховання мали бути зведені на нівець. Система соціального виховання ставила своїм завданням вирвати дитину з родинних впливів, замінити їх впливами дитячого садка, школи, організованими на засадах інтернаціональної догматики. Загальну освіту обкраяно до мінімуму, зведено до ліквідації неписьменности і закінчувалась вона в семилітці, що постала замість колишньої середньої школи. Професійно-технічна освіта у формі профшкіл, технікумів і інститутів, мала довершити формування нової людини фахівця, бо „в сучасний момент загально-освітні школи мусять відступити своє місце школам і курсам профтехнічним”.

Зовсім інакше було в Росії. В основу російської освітньо-виховної системи клався освітній принцип. За вихідну бралася стара середня школа, перейменована на єдину трудову школу першого й другого ступеня. На середній школі базувалась освіта університетів й інститутів. А в Україні університети були зліквідовані. Дехто ще й досі схильний бачити в тих дозволених згори вольностях освітньої системи, ознаки комуністичної самостійности. Хоч справді т. зв. українська система освіти була тільки засобом колоніальної політики Росії в перше десятиліття після включення України в імперську систему. Вона мала виконати окреслене завдання: загамувати освітній розвиток української молоді в порівнянні з молоддю панівної нації. А обмеження загального розвитку ра-

зом з принципом соціального виховання, що викорінював національні впливи родини, мало б понизити чи й викорінити і національну свідомість, — оремісничити молодь. Тому для Росії університети, а для України ремісничий техніцизм з московською політграмотою. Суті справи не міняє те, що цю типову колоніальну систему освіти запроваджували комуністи з України, вона була подумана для боротьби з українською національною культурою, яка без всебічно розвинених людей не могла належно розвиватись. Завдання ставилось ясно і влучно: перетворити українську культуру до рівня провінційної, окраїнної.

Українська система освіти, започаткована в 1920 р. проіснувала десять років. В 1927 році намічаються пляни розгорнутого наступу на українське село. Підготовляється колективізація, цебто, перетворення українського села на зразок московської общини, уніфікується все життя в імперії і освітня система на Україні реорганізується за московським зразком. „У нас плянування єдине, система нашої господарки єдина й тому питання про уніфікацію системи народної освіти стало, як питання потреби побудови єдиного соціялістичного господарства”, — так мотивував завдання уніфікації освіти М. Скрипник, на якого разом з Бубновим було покладено перевести ту уніфікацію. І вони те зробили. Нова система освіти, єдина в цілій імперії існувала до ХХ. З'їзду без істотних змін.

ХХ. З'їзд, над яким різно ворожать на цім боці греблі, розкрив наявність глибокої економічної й політичної кризи в Советському Союзі. Її пробує поладнати, латати кремлівська верхівка. На цім боці ворожать про лібералізм, відпруження, дехто радіє про перемогу їхньої правди, хоч на З'їзді і після нього колективне керівництво шкаючи виходу із тупіка, пішло старими битими дорогами. Для подолання внутрішньої кризи Москва вирішила обложити капіталістичний світ, заktivізувавши свою політику в країнах, де зберіглися залишки колоніалізму. Ленінський шлях. Ще Катерина II, розважаючи над подоланням труднощів в Росії говорила: „треба спустити натягнуті струни на зовні країни; тоді вони перестануть точити її, як черви корабельне дерево”. Натягнуті імперські струни тепер і спускаються в

Азію і в Африку, використовуючи боротьбу народів проти залишків колоніалізму. Але на З'їзді, а перед тим на З'їздах письменників виявилась наявність глибокої кризи серед провідної комуністичної верстви, серед московської сучасної еліти. Вона є більш небезпечна як економічна, про яку немало говориться і ворожиться тут. Саме про подолання її думав перший секретар, говорячи про освіту. „Коли поглянути в недалеке минуле, говорив Хрущов, то ми побачимо, що, крім загальної школи панівні класи мали свою, яка відповідала духові часу й існуючому ладові. Держава творила пажеські, кадетські корпуси, інститути благородних дівичь і таке інше. В цих закритих установах діти проходили школу аристократичного виховання”. Світовий комунізм й аристократичне виховання!

Перший секретар, а з ним і все керівництво, шукаючи розв'язки взорується на дореволюційну школу російську. Стисліше на учбові заклади, в яких ізольовано від впливів зовнішнього світу виховувалась дворянська молодь. Ліцеї, пажеські корпуси, інститути благородних дівичь відіграли в свій час поважну роль в формуванні російської провідної верстви. В них підготовлювалися ідейні кадри імперії. І цю роль для сучасної імперії мають виконати школи, інтернати, на які натякнув Хрущов на З'їзді. Масові школи того не зроблять, а перед імперським колективом, що керує сьогодні життям в СРСР, як ніколи досі постала проблема провідної верстви, дворянства наших часів. Як і в багатьох міроприємствах московська тиранія, шукаючи розв'язки, взорується на минуле Росії. В отих школах, інтернатах діти, під найсильнішою опікою, будуть вишколюватись та набуватимуть знань в об'ємі середньої школи.

Школи-інтернати, як їх названо, почали організувати з цього навчального року. На цілу імперію, либонь організовано 285 шкіл, з них в Росії 177, а на Україні 50. Про цей новий задум багато пише московська преса, але промовчує для кого і з якою метою ті заклади організовані. „Радянська Україна” вказує, що „ці учбові заклади покликані розв'язувати навчально-виховні завдання на більш високому рівневі.” В одному репортажі „Правди” про перший день навчання вкінці наведено, ніби ненароком, аналогію з імператорським лицеем за Миколи I,

в якому вчився талановитий царєфіл Пушкін.

„Советські ліцеї” обладнано люксово. Великі будинки в парках, садах, просторі кімнати з наймодернішим обладнанням. В класі по 15 учнів, над якими опікуються два виховники й один учитель в перших чотирьох роках навчання. Описуючи обладнання в нових „лицеях” „Правда” вказує, що в кімнатах забагато килимів. Утримання одного вихованця обходиться 1005 карбованців. Батьки за навчання платять 50 — 75 і 100 карбованців місячно, а сироти вчаться безкоштовно. На першій сторінці „Правди” подано цікаве фото. Вищепений хлопчик, в уніформі кадета, а біля нього добре вбрана пані, мабуть мати, безжурно посміхається, а друга підстаркувата жінка з серйозним лицем, мабуть нянька, висловлює своє „напуствіє” хлопчині. Сучасна московська знать виряджає дитвору до аристократичної школи.

Преса не говорить кого прийнято і чим керувались комісії, приймаючи дітей до цих аристократичних шкіл. Та про те говорить платня за навчання. Така платня не під силу ні робітникові, навіть кваліфікованому, ні фахівцеві, а тільки партійній знаті і бюрократичній імперській верхівці. Решта советської молоді відвідуватимуть нормальну школу, яку з цього року посилено політехнізують.

Перед політехнічним навчанням, яке запроваджується з цього року знову в середніх школах Советського Союзу, поставлено завдання: пов'язати навчання з суспільно-корисною працею, а головне, виховати у молоді любов до праці. В цьому, мовби, нічого нового немає, бо весь час за большевицької диктатури говорилося про виховання в молоді комуністичного ставлення до праці. Але в практичному житті советська молодь тікала з колхозів. В останні роки це набуло катастрофальних розмірів. Шукаючи способів, як змусити ту молодь полюбити колхозну працю, партія відновила ленінську програму політехнізації шкіл. Задум не новий. В роках індустріялізації, коли в країні відчувався великий попит на робітників, перед советськими школами так само було поставлено завдання політехнізації. Школи прикріплялися до заводів, обладнувалися примітивні майстерні, скорочувалися години загально-освітнього навчання, а дитвора пиляла й стругала в шкільних майстернях. Скоро побачили, що середня шко-

Борис Антоненко-Давиденко

ПЕЧАТКА

(Нотатки просвітянського агітатора)

(Уривок)

З Андрієм Осадчим я познайомився за до- сить несподіваних обставин. Одного липнево- го ранку до маленького дому, де я прожив своє дитинство і юнацтво і саме оце тепер видря- пувався на вищі щаблі свідомости, під'їхав автомобіль. Це була справжня сензація. Адже в нашому повітовому місті не то що ніхто, на- вить із найбагатіших купців, не мав свого влас- ного автомобіля, а взагалі, автомобіль на ву- лиці — це було таке дивне видовисько, що про нього потім кілька днів охоче говорили місце- ві й вуличні хлопчиська.

Моє життя досі текло по-повітовому зразко- во. Цієї весни я закінчив гімназію й готував- ся до університету. Розуміється, я зроду не їз- див автомобілем; він був для мене такою да- лекою абстракцією, що й не намагався ближ-

че з ним обізнатись. Ішов шостий місяць лют- невої революції, але мало що змінилось у спо- кійному, врівноваженому темпі життя нашого повітового міста: купці, як і колись, їздили фаєтонами, запряженими парою вороних ри- саків, офіцери й директор гімназії їздили на візниках, а я ходив пішки.

І от уявіть собі, що цей чистенький, чорний, з тьм'яним відлиском автомобіль зупинився саме коло мого дому! З автомобіля вийшов ху- дорлявий чоловік у кепці й робітничому піджа- ці і запитав у моєї матері, що саме поверта- лась із базару, нікого іншого, як мене. Розумі- ється, це страшенно вразило мою матір, а про наших уличних сусідів годі й говорити! Мене знали досі за доброго репетитора й тихого па- рубка, що вибивається в світ і колись таки дій-

ла випускає малописьменних, а загальний рі- вень освіти молоді не давав змоги провадити нормальне навчання в вищих учбових закладах. Тоді відступили від політехнізації, ліквідували майстерні, а програми навчання в середніх шко- лах достосували до вимог високих шкіл. Навить латинську мову відновили.

Тепер знов зворот до політехнізму. Діло, зви- чайно, не в політехнізмові, а в бракові робочої сили в колхозах і совхозах в першу чергу. А політехнізм у школах є засобом, щоб змуси- ти молодь, закінчивши середню школу, зали- шатись працювати в сільському господарстві. Вже цього року в окремих областях половину молоді, що закінчила середню школу, закрі- плено за совхозами й колхозами. В пресі бага- то говориться про юнацькі колективи, які на випускних вечірках, одержавши атестати зрі- лости з „ентузіазмом” включилися в колхозні бригади. „Щасливі” юначки з атестатами зріло- сти стали доярками, а юнаки трактористами. Міністер освіти РСФСР Е. Афанасенко(земляк), розважаючи в „Правді” над проблемою політех- нізації, твердив, що „тепер більша частина ви- пускників середньої школи буде залишатись на працях в різних галузях народного госпо- дарства”. Вже в минулому році за школами закріплюлася земля в колхозах і учні мали її обробляти. За школярами Ставропільського

краю закріплено було 9026 га землі, яку обро- бляли 8148 учнів, організованих в 122 бригади. Міністр, подавши ці дані, запевняє, що урожай з ланів, який обробляли учні середніх шкіл був дуже високий. Оце й є причина й підста- ви політехнізації середніх шкіл.

Долаючи кризу в сільському господарстві, партія задумала закріпити шкільну молодь за колхозами. Організувати з неї бригади і змуси- ти їх працювати за фахунок теоретичного нав- чання. Говорячи про пажеські корпуси й ари- стократичне виховання в дореволюційній Ро- сії, перший секретар натякнув ще й на якісь інші. Чи не політехнізм з часів Аракчеева мав на увазі Хрущов. В школах кантоністів за ча- сів Аракчеева теж практикувалась своєрідна політехнізація. Фізична праця з військовою муштрою поєднувались з теоретичним навчан- ням, зведеним до мінімуму. Сучасна політехні- зація, вимагаючи, „щоб учні, навчаючись у шко- лах, були пов'язані з виробництвом — з кон- кретним підприємством, колхозами, совхозами, набували там виробничі навички”, багато в чому нагадує Аракчеевську політехнізацію.

На заході після XX. Зїзду виглядають лібера- лізації, послаблення, чи навіть зближення з заходом, дехто з наших політиків радіє, що його правда перемогла, а колективне керів- ництво веде країну старою імперською дорогою.

де свого, але автомобіль перевернув мою репутацію шкереберть. Очі моїм сусідам, що виглядали майже з кожного вікна й хвіртки, були страшенно зацікавлені й навіть трохи стурбовані. За кілька хвилин коло автомобіля зібрався цілий натовп, немов допіру тут стався якийсь кримінальний злочин. Все це я чув і бачив із свого одчиненого вікна і спочатку зовсім був розгубився. Мій внутрішній стан не змінився й тоді, коли мати, оговтавшись і заспокоївшись (вона встигла оглянути автомобіль і на власні очі переконатись, що там ніяких бомб і рушниць нема), привела цього чоловіка в кепці до моєї кімнати. Він був низенький на зріст з худими, запаланими щоками, зашпарований і, видимо, підточений уже сухотами, але на прочуд жвавий, веселий і симпатичний. З його лагідних блакитних очей, напівсхованих під скісними повіками й поголеного навколо рота не сходила усмішка... Він, перехняблюючись по-качиному з боку на бік, підійшов до мене й навідалі лягнув мене по долоні так, ніби ми з ним давним давно вже знайомі.

— Ну, товаришу Федоренко, збирайтесь! Ідьмо!

Те, що він був у робітничому піджаці й разом із тим звернувся до мене по-українському, відповідно вплинуло на мене, але я все ще стояв спантеличений і не знав, на яку ступити. Коло дверей кімнати стояла моя мати, схрестивши руки, й знову перелякано дивилась на мене. (Ви пробачте їй це — я ж був у неї одинак, а про мою діяльність у Просвіті й зв'язок з Українською Повітовою Радою вона зовсім нічого ніколи не знала). Певно, в мене був тоді страшенно здивований вигляд, бо чоловік у робітничому піджаці ласкаво постукав мене по плечі й пояснив:

— Такий агітатор, а вдома маринується, трясця його матері!.. Та в нас, на цукроварні, аж кипить — подай українського промовця! Сьогодні ж у нас мітинг. Ну, гайда, матері його ковінка! Ми сьогодні покажемо їм, сто чортів на пуп!..

Я зовсім не міг добрати, що то буде за мітинг і кому це їм ми маємо показати, але мене почали серйозно турбувати оці „трясці” й „лупи”, що ними цей робітник щедро пересипав свою мову. Я знав, як це все могло вплинути на мою матір і, певно, вона вже гірко думає, що я потрапив до кепського товариства. Мені треба було, насамперед, якось утихомирити цього бентежного чоловіка й гаразд дізнатись, чого йому, власне, від мене треба, але я не знав, як це зробити. Від цього я ще більше зніяковів і єдине, на що я міг спомогтись в тому кумедному стані, це — я з хвилину безпорадно бігав очима по кімнаті, вибираючи, якого саме стільця дати гостеві, і, з кінцем, присунув йому більш-менш певного щодо пружин і ні-

жок — старомодного фотеля. Ви не дивуйтесь цьому: після того, як умер мій батько, що служив за діловода в повітовому суді, в нашому домі, крім моїх небагатьох книжок та одягу, не з'явилось ні одної нової речі. Поволі все зуживалось, втрачало всяку придатність і його давно б уже слід було кудись викинути, але моя мати цупко держалась старих, нікудишніх речей, як колись батько — свого звання „колежського регістратора”. На наших речах лежала якась печать „колежського регістратора” і вони без потреби й мети терпляче тягнули своє життєве тягло. Отже всі ці стільці й фотелі стояли по кімнатах, такі справді, „для мебелі”. На них було небезпечно сідати й кожної хвилини вони могли скомпромітувати мене. Я побоювався навіть і за цього фотеля, але, на щастя, гість махнув рукою й закашлявся. Він таки добре розбухикався. Я подав йому води, а моя мати насупилась: без сумніву вона гадала, що такий кашель може бути не інакше, як від перепояю.

— ...А, сучого сина! Та що там ви зо мною маніжтесь?.. Під три чорти!.. Ну — ніколи!

Він сказав це так рішуче, що я не міг уже його допитуватись чи заперечувати. Я одяг свою новеньку студентську тужурку з синіми петличками, такий же новий студентський кашкет і слухняно подався за ним на вулицю.

Я вкрай спантеличився і не знав, як його треба матися, коли ми спорохнявленими патріярхальними східцями нашого дому зійшли до автомобіля. На мене здивувались дивились очі сусідів і навіть начальник пошти, цей єдиний представник вищого повітового світу на нашій вулиці, що саме на той час, не поспішаючи, йшов до своєї пошти, зважив за потрібне зупинитись. Я поважно застібнув на своїй тужурці гудзики з золотими орлами й удавав, що зовсім не помічаю того нічого. Я дивився на м'яке порожнє місце в автомобілі, де я оце зараз маю сидіти, але в той же час я відчував на собі багато здивованих, вражених, цікавих і заздрісних очей, що дивились були так тільки на приїжджого архиерея, коли він сідав у свій ридван. Я сміливо і якомога твердіше ступив на автомобільну ступійку, ніби це мені не первина і взагалі ні по чому, але... Тут трапився величкий скандал: мій гість чогось затримався коло шофера, а я смикнув автомобільну клямку, але, леле, дверцята не одчіялись. Я зашарився і нервово сіпонував клятву клямку вдруге, втретє... Дверцята так само не подались. Мій стан був одчайдушний: адже за кожним моїм рухом пильно стежили довкола. З моєї невдачі зрадів уже дехто в натовпі, і я навіть почув чийсь глузливий голосок:

— Ич, студент, а в автомобілі не вмів їздити!..

Мені було так соромно, що я вже волів би краще шугнути мерщій назад до своєї кімнати,

аніж безпорадно стояти перед зачиненими дверцятами, але тут від шофера до мене ступив цей робітничий піджак із сухотною добродушною усмішкою і привітно кивнув мені головою:

— Чого ж ви не сідаєте? Ну, рушаймо!

Він метко одчинив дверцята, легенько штовхнув мене під лікоть і ми посідали. Автомобіль заричав, засмердів бензиною всю нашу невеличку вулицю і від нього врозтіч розсипалися навісні вуличні зіваки. Під галаси та крики дітвори ми рушили. Серед того гамору я почув на останнє десь із пішохода чийсь поважний літній голос:

— Смотріте, як Федоренку повезло: на автомобіле, а?..

Ми мчали через наше повітове місто, збиваючи позад себе хмари куряви й диму. Чоловік у робітничому піджаці вільно розвалився на своєму сидінні і стомлено поклав на дверцята руку. Вітер, що летів нам назустріч, забивав у роті слова й говорити було важко. Через те мій сусіда мовчав, а я тільки тепер почав остаточно оговтуватись.

Цей мій сусіда в робітничому піджаці й заязозаній кепці і був Андрій Осадчий. Виявилось, що він чув мою промову на просвітянському концерті в Тростянці, куди я спеціально їздив з доручення Повітової Просвіти, і вона справила на нього досить приємне вражіння.

— Ви говорите — ну чисто, як Порш (я був у квітні на Національному Конгресі в Києві), тільки що у вас тенор, — слабше виходить, як у нього.

Тоді ще мене не спокушали всякі партії, і ім'я Порша важило для мене не більше за прізвище самого Осадчого, але — **Київ і Національний Конгрес** приємно залоскотали моє шанобство. Я, розуміється, сказав Осадчому, що „нічого подібного, я дуже погано промовляю”, але з того часу я почав про себе краще думати. Ба навіть мушу признатись, що зустріч із Осадчим нагнала на мене такого оптимізму, що, далєбі, якби не ті бувальці й перепетії, що їх я мусів згодом зазнати, я й досі дивився б на світ лагідними, життєрадісними очима, без найменшої дози скепсису, який тепер отруєм розлився по всій моїй істоті.

Підїхали ми до закуреної фабричної брами саме тоді, коли пролунав і заплутався в сусідньому бору фабричний гудок „назміну”. Ми пройшли через контрольну будку на широке подвір'я цукроварні. Струмки чорного натовпу точились із одчинених дверей похмурої кам'яниці й заливали подвір'я. Все це мене мало тишило, я навіть почув якийсь тривожне хвилювання. Я не любив машин і фабрик. Чорними перстами якогось безвихідного прокляття вони лягли на наших незайманих колись степах, щоб, мов гвинтами, пришпилити Україну до

єдиного центру. Ці всякі трансмісії, величезні казани й вагонетки, від яких вічно смердить горілим і шмаровилом, були такі далекі до вільних степів відродженої України, що я обминав про них думати. Для цього є Центральна Рада, Генеральний Секретаріат і партії. Я просто — за Україну, взагалі. Але тепер я мусів про це думати. Адже перед цією замурзаною масою я мусів виступати й навертати її на українство. Я напевно знав, що успіху не буде, і мене турбувало тільки одне — як його пристойніше й непомітно вийти після мітингу з цукроварні. Нема сумніву, що для них я — буржуй, і мене терзало — на якого чорта я одягнув цю новеньку студентську тужурку з золотими гудзиками!

Моєю останньою надією і розрадою був Осадчий. Він їм — свій, йому все вільно говорити; він по-товариському балакав із стрічними й мені здалося, що він може навіть впливати на робітників. Я слідом за ним робив по подвір'ю між натовпом кривульки, поки ми, з кінцем, не знайшли голови заводського комітету.

— Студента привіз, — урочисто показав до голови Осадчий і тикнув на мене пальцем. Він вимовив це „студента” занадто підкреслено і навіть з побожністю, але мені це зовсім не подобалось: найшов чим пишатись перед ними!

Нас оточили щільним брудним колом робітники й цікаво розглядали мене. Я спробував зробити серйозне й разом із тим приємне лице, а Осадчий атестував мене далі:

— Там такий оратор, що гай-гай та ще й зелененький!

Голова заводського комітету наказав скликати робітників, і ми рушили до фабричної трибуни — високого конторського ганку, над яким висіло червоне полотнище з великими білими літерами:

— Земля крест'янам, заводи рабочим!

Немов до дентиста, що має оце зараз проробляти неприємні й болючі маніпуляції над моїм хворим зубом, я йшов крутими східцями на ганок. Я відчував неминучий скандал, що ось-ось зараз станеться, знав, що мене освистять, висміють і хто-зна — може й просто виженуть. Якщо на селах нашим промовцям не скрізь щастило, то що вже говорити за цукроварню! Мене брала досада: — ну, як це я не одчепився від Осадчого одразу!.. Але було вже пізно. Голова звернувся до натовпу:

— К нам приїхал товарищ із українской поветовой ради, он хочет поговорить с нами.

Натовп ворохнувся. Серед ближчих до ганку лиць почувалося було стримане „пожалуйста” і зараз же завмерло.

Ця передмова голови мене ще більше спантеличила: власне, що значить „хочет поговорить”? Поперше, я нічого не хочу, то тільки отой Осадчий... а подруге, вже коли пішло на

те, то я маю казати промову, а не „поговоріть”. Не знаю, чому, але це „хочет поговоріть” породило в мені якийсь глухий, унутрішній протест і — дивна річ — це мене підбадьорило. Я ступив до краю ганку наперед, заступивши своєю студентською тужуркою голову, й міцно взявся за поручата. Я пильно глянув на натовп, що з ним мав оце змагатись, і знову мене підточили зневіря й непевність. Я навіть подумав — може почати говорити російською мовою? Мене стиснула така розпука, що я махнув на все й пустився берега. Не бачучи нікого перед себе, крім невиразних тьм'яних плям, я почав говорити так, як би промовляв у Промсвіті. Хоробрість і пристрасть одчаю, коли нема вже куди тікати, ввійшли в мою мову. Я палко говорив із належними епітетами, метафорами й метоніміями, з придиханнями й вибухами голосового гучення. Про що я говорив? Це важко передати. Я говорив про все, і це все була Україна. Я не бачив, як вони реагували. В кожному разі, не чути було, щоб хто перемовлявся чи шепотів, а це вже була прекрасна ознака. Певно, я захопився ще більше й під кінець, коли я почав виголошувати „хай живе”, мій голос прибрав такої дикий і експресивний, що після цього вже не можна було не плескати. І, справді, коли я скінчив свою промову, мені несподівано заплескали. Ці оплески були досить рясні як на байдужу до України робітничу публіку.

Я злегка вклонився натовпові й помітив Осадчого, що жваво роздавав на всі боки якісь брошурки й газети. Я тепло подивився на його вузькоплечу згорблену спину, на якій блискавками лягали від рухів бганки, і, мабуть, від тоді він здобув цілком мою любов і пошану.

Мене частували в „приїжджій” обідом, під час якого, правда, ні голова, ні ще якісь робітники, ні навіть Осадчий (і поготів, розуміється, — я) не згадували жодним словом України. Я навіть боявся, щоб вони якось не повернули на це, бо ми могли б зайти в нетрі потрібної дискусії і цим самим зіпсувати той блаженний настрій, що легким серпанком пройняв мене після мітингу. Ми щиро попрощались, мене запрошували приїздити ще „проводить культуру середі робочих: і я нишком дивувався, як усе ж таки легко здобувається популярність і як, кінець-кінцем, усе на світі влаштовано просто й приємно. Мене назад знову одвезли автомобілем. Дорогою ми заїхали до Осадчого і втрюх — я, шофер і Осадчий, перехилили кілька чарок злеочищеного, розбавленого спирту. Дарма, що вони були неможливі на смак і на нюх, мене після них охопила така радість і вдячність життю, що я, мабуть, молився б Богові, якби моя віра не захиталась після лютого. Ми наостаннє навіть поцілувалися із Осадчим. Я ще більше зрадів, коли дізнався,

що Осадчий залишається вдома: це ж мене самого везтиме автомобіль додому! Самого, чорт би його забрав! Яке прекрасне життя і яка чарівна ця революція!..

Солодко похитуючись на цератових автомобільних подушках, я лагідно думав тепер про індустрію і помалу приходив до висновку, що все ж таки Україні, очевидно, не обійтись без тих заводів, машин і робітників.

**

Я навіть не встиг сказати за потребу українізувати школу, а мені ще треба було, хоч кількома словами, згадати за суд і церкву (аграрні й військові справи я з охотою погодився віддати Осадчому), як мені почали перебаранчати поодинокі ворожі вигуки. Я залпуюся і мені впала в очі пишна, чорна борода в оградному сіряку, що неподалеку вперто торочила:

— Ми не розуміємо вашого малоросійського язика!.. Не розуміємо!

Еге-е, тут нагвинчено вже машину! — подумав я: — не інакше, як місцеві вчителі, кацапня, розагітували ще до нас дядьків.

Але думати мені довго не довелося. Ворожі крики, ніби скористувавшись моєю павзою, тепер наповнювали лементом волосне подвір'я.

— Та що там їх слухати! Брешуть!..

— Поодягали вишивані сорочки й думають, що не бачимо вовка — паничі приїхали!..

Становище наше кожної хвилини гіршало. Я з Осадчим стояли на імпровізованій трибуні — звичайному селянському возі, що на ньому волосний писар поставив маленького стола; воза вивезено на середину волосного подвір'я і він тільки єдиний маленький острівець серед мішанини селянських голосів, свиток, сорочок і де-не-де жіночих хусток. Людська хвиля натискає на віз і, здається, ось-ось розчавить його, принаймні, я чую, як під ногами мені щось коливається і тріщить. Невеличка купка наших прихильників, місцевих просвітян, як сектанти, туляться боязко один до одного і тужно дивляться на нас. В їхніх поглядах — розчарування, і прикрість, і турбота, і остання надія на те, що ми якось викрутимося.

Але я вже не сподівався викрутитись. Було ясно, що тут нічогосінько не вийде, і що скорше ми подамось відсіля подалі, то буде краще. Але як це зробити? Звідусіль нас стиснув натовп і нам годі вислизнути кудись з воза. Я спробував ще раз вплинути на дядьків і що-сили, аж мені закололо в горлянку — крикнув:

— Так хочете ви, щоб у нас була українська школа, наша школа, така школа, що не калічитиме наших дітей „чтоканнями” та всякими там „избами” й „гумнами”?..

Певно, мої слова, чи скорше голос, справили на них враження. На подвір'ї притхли й нашорошилися. Я миттю скористувався з цього і ще

дужче, не жаліючи до свого голосу сарказму, крикнув:

— Чи може вам треба, люди добрі, панської школи, московської?..

Я поставив питання руба, і мої „люди добрі”, що не звикли міркувати на педагогічні теми, трохи спантеличились. — А воно й справді, — якої нам треба школи? — Я певний, що коли б наші просвітяни були сміливіші й розторопніші і вчасно підтримали мене належними вигуками, — я виграв би. Але просвітяни стояли мовчки. Серед лункої тиші хтось поблизу в'їдливо процідив:

— Ну й хитрі ж пани: хочуть, щоб ми й далі були темні, — по-мужицькому нас учить!

Навкола зареготали. Чорна борода, що кричала була проти „малоросійського язика”, протовпилась наперед і роздратовано кинула до нас:

— Нам треба такої школи, щоб язика не ламала, О!..

Зненацька відкілясь із середини натовпу виліз салдат у розхристаній „гімнастюрці”. Він, не панькаючись, добрими штовханами плечей і ліктів розпхнув собі дорогу й підійшов до воза. Навіть не спитавшись нас, він спокійнісінько зліз на воза й став спиною саме перед нашими лицами. На подвір'ї стало занадто тихо. Я нутром відчув усю грандіозність моменту й мені неприємно стиснуло десь під серцем. Салдат одсунув далеко на потилицю свого кашкета з репанам дашком, сплюнув на бік, розмахисто махнув руками перед себе й почав:

— Хоть я, канешно, тьомний, як пивная бутилка, но впрочім тоже завсігда могу ізобразить понятіє. Ми, братці, товариші дорогії, ще не вбили, сказать, ведмедя, фронт стоїть, уп'ять же война не скончена, а шкуру вже делім... .

Кілька голосів стверджуючи загуло: — Правильно! — А салдат пристукнув на потилиці кашкета, щоб той був не впав, розмахнувся правицею і казав далі:

— К примєру сазать — Україна і малоросійський язык. Воно, канешно — да і, як по простому виражаясь, то, сказать би, ми вроді, як хахли. Но тут буржуазєя діло портить, вона понімає, што Україна — це значить — край усьому, кінець і больше нікакїх гвоздей, уп'ять же: ні землі і нікакой, вопче, свободи. Буржуазєя це, гавару, понімає і потому агітірує, щоб писались в українці. Потом — щоб без землі, а которий, пролетарія тьомная, ету контрреволюцію не розбере, то й поступа в Просвіти всякі та Ради... .

Дядьки аж подались головами наперед і жадібно ковтали кожне салдатське слово. Наше і без того скрутне становище вже цілком виразно погрожувало небезпекою. Нас могли просто — побити. Я запитливо й нетерпляче поди-

ввся на Осадчого: мусимо ж ми колись забратись відсіля!

Але Осадчий і на думці того не мав. Він цілком спокійно слухав салдатську белкотню й тільки іноді, видимо, і йому уривався терпець; тоді він смикався наперед і намагався спростувати салдата. Та куди там. Салдат не звертав на нього уваги, що далі він говорив, голос йому все більше й більше ставав крикливіший і грізніший. Ніби не ми, вдвох з Осадчим, були його єдиними опонентами, а тут, у волосному дворі зійшлася вся всеросійська контрреволюція, яку він мусить розторощити на друзки.

Я вже перестав покладатись навіть на Осадчого. Я гаразд знав, що все це скінчиться недобре, і мене вже не цікавили деталі цього кінця. Я навіть звикся за ці кілька хвилин салдатської промови з неминучістю небезпеки і вся гострота відчуття — для мене вже минула.

З височини нашого воза було видно далеко за волосне подвір'я. Сонце спускалось до обрїю і в багряному океані бовваніло за слободою, я задивився на ті неосяжні простори, де нема ні натовпу, ні Осадчого, і не чути салдата, і ту ж мить згадав чомусь за кавуни, що я їх купив був на базарі перед сходкою і залишив у сторожевій комірчині волосної хати. Я сумно подумав, що кавунів тепер нам, без сумніву, не їсти, й мене опанувала досада. Щоб якось розрадити себе, я почав гадати, щоб оце я робив удома. Я міг би піти до Просвіти, там я побачив би Нюсю і ми пішли б з нею за місто — в поле, або на соборний цвинтар. Для цієї Нюсі я потай від матері замовив в одній черниці вишиту українську сорочку і на іменини, що будуть через півтора місяця, я подарую їй цю сорочку. Якщо мої справи з репетиторством будуть і в Харкові нічого, куди я переїду з осені до університету, я, певно, поберусь із Нюсею. Мені трохи прикро, що вона — „Нюся”, а не „Ганна”, бо „Ганна” попри всі мої старання ніяк до неї не прищеплюється: я давно вже помітив, що Нюся взагалі ще не гаразд усвідомилась, а з другого боку вона боїться, що її ім'я будуть плутати з „Гапкою”. А „Гапка” — це ж!... Це то так, але я хотівби спитати Нюсю, чим ім'я „Гапка” гірше від її прізвища — Соломаха? А свого ж прізвища вона не соромиться, хоч, правда, її батько на вивісці своєї залізобляшаної крамниці написав — Соломахов. Я розумію, власне, чого Нюся так часто натякає швидше нам побратись, і це дратує мене вкрай. Я прекрасно бачу, що вона й за чорта ладна б піти, аби тільки мерщій позбутись свого жахливого прізвища... .

Леле, я не знайшов утіхи в своїх міркуваннях про Нюсю. Мене, навіть, розсердили вони. Тепер я міг би вже, не зважаючи ані на що,

байдуже злізти з воза й проштовхати собі дорогу на вулицю, щоб найняти першого стрічного дядька одвезти мене до міста. Та саме в цей час салдат кінчив свою балаканину і під співчутливий і захопливий гамір зліз із воза. Тут саме б і мені з Осадчим злізти та піти собі подалі, хоч і переможеними, але все ж таки не зганьбленими й цілими, — мовчки вислизнути від небезпеки під загальний гамір. Але не з таких був Осадчий! Він почекав поки навколо більш-менш утихомирилось, і тоді вже, не зважаючи на глузливі, а то й просто неадекватні погляди дядьків, він виступив. Він почав свою промову зовсім спокійно і незалежно, ніби нічого й не трапилось допіру.

— Люди добрі, братці, товариші! Я, розуміється, не вмю так балакати, як оцей товариш, що тут говорив, я буду просто, по-мужицькому, без математик... Хто ми такі? Я вас питаю, хто ми такі?.. — Він стукнув себе у сухотні увіпнуті в середину груди і від того кінець останнього його слова одломився й трагічно забринів камертоном. Щось незвичайне дмнуло з тих Осадчових грудей на дядьків, вони затихли, як і перед тим, коли слухали салдата, і тільки моя постать у вишиваній сорочці під студенською тужуркою муляла їм очі. А Осадчий запалювався далі. Все нутро йому клекотіло, голос дедалі гучнішав, йому бракувало іноді потрібних слів, тоді він допомагав собі мігмами й усякими вихилясами.

— Ми українці! — гордовито відповів він сам собі й переможно подивився навкруги. Я гадав, що сама тільки ця згадка за навісних „українців”, після салдатської промови, збурить сходку, але Осадчий не дав їй оговтатись. Він перейшов у контраст і сміливо кинувся назустріч супротивній хвилі:

— А хто такі українці? — я вас питаю! — І знову ж сам собі відповів:

— Та це ті, що їх пнітила цариця Катерина та цар Петро ще двісті років тому! А хто така була цариця Катерина? — я вас питаю! Та це, не вам кажучи, була така повія, що...

Тут Осадчий знизив свій голос і по-домашньому почав розповідати соромітські подробиці з любовних царициних пригод. Його неабияка фантазія допомагала йому в належний спосіб змалювати розпутний образ легковажкої цариці, гнобительки славних запоріжців. Він оповідав про неї такі бувальці й пригоди, що, я певен, — найпедантичніший і найсумлінніший історик, який би присвятив усе своє життя Катеринській добі, не знав би все ж таки й сотої частки з того всього, що тут так образно й щедро подав Осадчий дядькам у своїй промові. І — хочете вірте мені, хочете не вірте, — але цим він переміг їх. Скоро зайшла мова про ті любовні авантури, як лиця дядь-

кам пояснішали, стали приязно посміхатись і, з кінцем дружній регіт на увесь двір покривав нові дотепи Осадчого. Навіть салдат, що недавно тут розносив нас на всі заставки, тепер, забувшись, роззявив рота і уважно слухав Осадчого, щиро посміхаючись разом із іншими. А Осадчий гатив далі й далі. Слухаючи його, я мимоволі подумав, що коли б йому ще освіти трохи, — з нього, далєбі, вийшов би непоганий порнографічний белетрист. Скінчивши свої філіпіки, Осадчий зітхнув і підбив підсумки:

— Оці полюбовники Катеринині, оці блюдолизи прокляті (дядькам чогось подобалось це „блюдолизи” і вони знову зареготали) і порозбирали запоріжські землі, а нас, українців, обернули в московську, кріпацьку неволю!...

Дядьки тепер жадібно слухали кожне його слово. Але що я кажу — „слухали”! Вони ковтали, всмоктували, вбирали ці слова, що їх, не запинаячись, кидав на всі боки Осадчий. Сталась метаморфоза, яку я не годен був зрозуміти. Цей Осадчий не тільки привернув їх до себе, ні — владно поодмикав їм душі й вільно похажав там, як у себе в господі.

Хіба треба, після цього, казати, що він переміг! Коли взяти на увагу все те, що могло з нами скоїтись, після моєї невдачі й салдатської агітації і цей фінал, що ми його тепер мали, — це буде щось більше за перемогу.

Осадчий провів постанову про добровільний податок із десятини на користь Центральної Ради, сходка ухвалила визнавати за єдиний свій уряд тільки Центральну Раду, вітала всі її універсали, протестувала проти вислання Богданівського полку на фронт і, я запевняю вас, що наколи б Осадчому замайнулось, він міг би тоді запропонувати й не такі ще резолюції, і вони, без сумніву, пройшли б. Їх та кож би ухвалили одностайно, як і ці, але думки про самостійність і сепаратний мир із німцями ще не вкладались тоді Осадчому в голову.

Назад із воза Осадчий злазив тріумфатором, а за ним і я, хоч і не такий урочистий, як він, але, так би мовити, — „при своїх”.

З пропозиції Осадчого секретар місцевої Просвіти розпочав тут же записувати нових членів і наwerbував їх під гарячу руку щось близько п'ятидесяти. Серед привітних, веселих селянських очей ми йшли з Осадчим обідати кудись до голови Просвіти, але мені, признається, було сумно. Я просто-на-просто заздрих Осадчому. Мене пекла досада: ось я скінчив мало не з медаллю гімназію і вся моя старанно придбана наука, як виявляється, для України, отут серед селян, на сході, зовсім непотрібна, вона завалюючий, нікудишній крам...

А ось цей невіглас, Осадчий, що здатний тільки плести теревені про Катерину й запо-

ПОМЕР ОСТАП ВИШНЯ

На 67-му році життя помер в Києві 28. IX. Павло Губенко, загально відомий під літературним псевдонімом Остап Вишня. Талановитий сатирик народився 1889 р. в містечку Груні, на Полтавщині. Після закінчення військової фельдшерської школи, якийсь час працював фельдшером. „А потім, як писав про себе Вишня, пішло нецікаве життя. Служив і все вчився, все вчився, — хай воно йому скажуть! Все за екстерна правив“. Склавши іспит на атестат зрілості, вступив до Київського Університету, але, захопившись національними змаганнями, не закінчив його, — поринув у революційний вир. „Вігав з Центральної Ради в Університет, а з Університету до Центральної Ради. Хотілося, щоб

ріжців, може зробити з дядьками чорт-зна-що. Він може з цією єдиною тільки сміховиною об'їхати весь повіт і я тепер певен, що його успіх буде скрізь такий самий, як і тут сьогодні.

Деякі сумніви й розчарування стали мені входити в душу, коли ми йшли вузькою вуличкою, одбиваючись від собачні, до голови Просвіти. Життя завертає останніми часами зовсім не туди, як я плянував це собі, ставши свідомим українцем і вступивши до Просвіти. Я міркував собі так: я скінчив оце гімназію, досі гімназія була російська, тепер вона буде згодом українською, коли я скінчу університет, я буду за вчителя в цій гімназії, але, щоб гімназії не треба, щоб уся наука була так-таки ні до чого — я зовсім не думав, та й не хочу так думати. Треба, щоб у нас це було, як у кожного культурного народу. Це добре діло, нема чого казати — анекдотами привертати дядьків до своєї нації!...

Я подивився на Осадчого, що йшов поруч мене і жваво інструктував голову Просвіти, і заспокоїв себе:

— Та ні, — це зовсім не так воно все. В чому секрет успіху Осадчого? Він по-простому, може, правда, занадто вже вульгарно, але найголовніше — по-простому підійшов до дядьків. Треба й мені так. Тоді я не буду їм видаватись „буржуєм“, „ланичем“, тоді вони зрозуміють мене. І, насамперед, — к чорту що студентську тужурку й вишивані сорочки. То зовсім інша річ піти в ній до Просвіти, чи там по місту ввечері, але на село — ні, досить уже!

Голова Просвіти перший пройшов у двір. І за хвилину ми увійшли через галерею, де на вікнах вистигали червоні баклажани, до низенького будиночка під бляхою.

З середини через одчинені двері до нас долинуло заржавіле скрипіння старого грамофону.

і у війську бути і в Парляменті бути, і в Університеті бути, і по всіх комітетах бути і на Національний Фонд збирати й пісень співати. Та куди Вам. Де співають, там і я, — де говорять, — там і я. Де засідають — там і я. Державний муж — одно слово“. Так писав про себе Вишня в автобіографії.

Писати почав в Кам'янці, десь в 1919 р. під псевдом Павло Грунський, а в 20-х роках фейлетонами Вишні зачитувалась вся Україна, — всі шари її, а найбільше село. У студентських гуртожитках, по хуторах і селах і в кабінетах урядових ждали появи фейлетонів талановитого сатирика, в яких він дошкульно жалив окупаційну владу з її недолугою адміністрацією, за русифікаційну політику, т. зв. українізації, індустріалізації, смичці міста з селом і почасти й колективізації. Попадало й чухраїнцям за їхню вдачу, яку сатирик характеризував такими прикметами: „1) Якби ж знаття, 2) Забув, 3) Спізнився, 4) Яюсь то воно буде, 5) Я так і знав.“ (Чухраїнці).

Розквіт таланту письменника припадає на 20-ті роки, коли цензура окупаційна була куди слабша, як пізніше. Сатирик умів, прикривши письменницький задум кількома словами советського патосу, переходити дозволені межі, щоб різко й влучно сміятись, часто до болю, над советською дійсністю. І той сміх своє робив. Як великий майстер слова, він захоплював читача образним, соковитим, непосредньо ширим стилем, будуючи сюжети на контрастах явищ і подій, про які писав. Автор коротко мазками подає явище яким воно є, і яким би мало бути.

В 30-их роках Вишня замовк. Влада обвинуватила письменника в націоналізмі й запротирила в концентраційний табір. Десь в роки війни Остапа Вишню звільнено й дозволено писати. Але це вже не був той Вишня. В останніх фейлетонах, написаних на замовлення окупанта, не чулося ні гостроти сатири, ні оригінальності думки. Лише вряди-годи крізь цензурний прес пробивалися окремі рисочки соковитого сатирика.

І. П.

~~~~~

Всіх кольпортерів і передплатників просимо ліквідувати заборгованість за журнал.

Управи Відділів! Організуйте передплату „Вісника“, вирівняйте свої залежності.

~~~~~

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА“

О. Вишня

ВОЛЬОВИЙ СПОСІБ

Марину Кривоверху знав я дуже добре... Прекрасна жінка... Працювала вона в однім із „коматів”, а я тут (в „комат”) частенько зазиравав по ділах (ділов! ділов!). Ну, й познайомилися...

Марина Кривоверха, розносячи чай, уздрить бувало і мене, та й до мене:

— Мо' й ви б випили?... Випийте!... Чайок — він не вредить!...

Марина, як бачите, була в тому „коматі” за служницю... Чай ото було розносить, а після „державних трудов”, — наслідки, було, то підмітає, то ганчіркою повитирає, щоб чисто було скрізь.

Завхоз так їй і наказав, як бралася вона за працю:

— Щоб мені скрізь чисто було!

А Марина на те йому:

— Та то вже сама знаю. За те й гроші платите.

Справна була жінка Марина... Ніколи їй ніякого „замічення”...

Була Марина з Полтавської губернії, округ ніяких не визнавала і казала завжди, як було питаєш її:

— Якої ви округи, Марино?

— Та я ж уже вам казала: Полтавської губернії, а „в'езду” Кобиляцького... То тепер округи кажуть, пішли, а я як з села виїхала, так тоді ще писалося, що з „в'езду”.

Любив я з Мариною побалакати: землячка ж, — полтавська.

Ну, ото було й питаєш:

— Хто ж ви така, Марино, українка, чи хто?

— Авже ж не хто: полтавська, українка.

— А якою ви мовою говорите?

— Ото причепились! Такою, як чуєте... Якою люди, такою й я...

— Ви в школі вчилися, Марино?

— А як же: дві зими ходила.

— Так якою ж ви мовою говорите?

— Та знаю вже я вас, знаю: вкраїнською говорю.

Побалакаємо ото так і розійдемося.

Хороша була жінка Марина, і роботяща, й привітна... І про панів не любила згадувати.

Трапилось так, що давненько я з Мариною бачився: не ходив до того „комату”.

Чимчикую якимось улицею, а до мене:

— Драстуйте!..

Дивлюсь — Марина.

— Драстуйте, голубочко! Ну, як воно, що воно? Де ви йдете?

— Та йду оце квитка купувати? Додому їду. Рошитали!

— Як?

— А так. Не видержала тої мови вкраїнської... „Здаменту не здала”.

— Як розкажіть!..

— А так. Вчили ото нас на курсах, чи як воно, щоб усі по нашому вивчилися говорити й писати... Раніш ото воно „по-панському” все було... І я ото ходила, слухала... Як я людина не дуже ото грамотна, ходила так собі... „Трохи поспиш, трохи послухаєш. Коли ось комісія:

— Марино, — говорять, — Кривоверха!

Підходю...

— Звідки ви? — питають.

— Полтавська.

— Українську мову знаєте?

— А як же... Русскої не втну, а свою — кажу, — знаю.

— Так скажіть нам, що таке „родовий відмінок”?...

Я їм одказую:

— Відмінка не чула, щодо родів, то траплялося. Родила, — кажу, — од покійного чоловіка Пилипка, та Господь приборав... Та воно й краше. Як удовою, та ще й з дитиною...

А вони мені:

— Не те! Не те! Ми не про те... „Відмінок...” А „падеж” знаєте що таке?

— Так чула від батька, що колись на скотизу було таке лихо, падіж, а за моєї пам'яті не було такого.

— Не знаєте, — вони говорять, — ви граматики... Сквернувало. А про „вольовий спосіб” знаєте? Про „повелительное наклоненіє”?... Як воно в вас буде?

— А чого ж не знаю. Звелять — зроблю, не звелять — не зроблю. Наше діло таке.

— Ну, йдіть, кажуть.

Пішла я... Та оце, як бачите, — на вокзал аж їду.

— Да-ааа!..

Замислився дуже: шкода мені землячки зробилося.

І чого я, — думаю, — не комісія?!

Сів у автобус і їду.

Чую розмову:

— Откуда ви, Вадім Фьодаравіч?

— Ф-ф-у! Екзамен па українізації держал!..

— Ну і как.

— Прекрасно. Спрасілі меня про „вольовий спосіб”... Я їм зашпандорілі:

— „Вольовий спосіб”, ето бившее повелительное наклоненіє. Полнае аканчаніє, — гаварю, форм „вольового способу” таке... Ах, чорт,

Карай-Дубина

СЛУЖБА ТРУДОВОМУ НАРОДОВІ

(Продовження)

„ПОДБЕРІ КІШКИ”

Мене відзнаки таки зацікавили, але не виміняні, а правдиво заслужені. Зацікавили вони ще більше після лекції політрука: „Кожний може бити командіром”. Про ромби в ті часи я не мріяв, кубиків вважав для себе мало, але на шпалах зупинявся. Найбільше мене дивувало, що в армії політруками були всі жиди, або як в армії називали їх — „євреї”; військовими командирами — москалі. „А де ж українці? — ставив собі питання, не маючи на нього відповіді. Лише згодом довідався, що в Харкові існує українська школа червоних старшин, але доки що командирів ще не підготувало. Як відомо їй потім взагалі було зликовдано, а тих, що закінчили червоностаршинську українську школу спрямовано на „командні посади” в концтаборні — ліс рубати, далеку північ опановувати.

Ще в карантині вирішив я досягти старшинського ступеню та стати військовиком. Міркування були прості і логічні: „відслужу два роки „трудоному народу”, а далі що? Знову шахта? Старшиною ж будучи, я забезпечений є матеріально-одягнений, взутий і ситий. По звільненню матиму в цивільно якусь посаду на адміністративній праці. Крім того, коли вчитимуся у військовій школі, все ж таки набуду якоїсь спеціальності”. Про війну та про те, що на війні можуть забити не думав взагалі. Поділився я своїми думками з приятелем Зимненко, а він вилаяв мене і каже: — „Тидурень! Я ось думаю, як би від військової служби взагалі відпенкатися, а ти в старшини мрієш пролазити”.

— І я про те думав, але як від неї відпекаєшся? —

— Я вже до тютюну сухий чай підмішую. Після нього в грудях хрипить, сопілки виграють, немов на сухоти. Спробуй і ти!” —

„Мудрої” ради послушав таки і я і закурив одну цигарку з чаєм. Але у мене в грудях так заспівало і запекло, що я вирішив ліпше бути старшиною, ніж на все життя мати сухоти.

Далі в моєму житті події пішли таким шляхом, що я таки став старшиною, а мій приятель докурився до ручки: з армії звільнено, але сухоти він набув. Через чай чи через щось інше сказати не можу.

уже забил! Да ето і не важно...! Аднім словом, первая категория...

— Поздравляю! А мне еще предстоит ета неприятность!...

Щасливий Вадим Федорович.

А Марині, бідолашній, не поталанило.

Р. S. Не знаю, може мої тут приклади (про Маринин іспит) подібні до прикладів Виборного Макогоненка в його знаменитих гуморесках — пробачте мені „плягіят”, — я тут зовсім в іншу точку б'ю. Приклади тут мають другорядну вагу.

В перші дні перебування в карантині найбільше надокучали нам оті діди-барабанщики та сигналісти. Військове життя не відбувається так, як кожний собі забажає. Воно регламентоване годинами, розписано на паперах, зазначено в наказах та в статутах. У війську не скажеш: „а я не хочу, а я не можу, а мені не подобається”. У війську — „сказано-сделано!” Рапком, ще чорти на кулаках не б'ються, сигналіст вже виграє ранішню „зорю” на рурі, потім „под'йом”, за ним „становись на поверку”, „отбой после поверки”, становись на заняття” і т. д. Через кожну годину — сигнал. Вечорами по сигналу співали інтернаціонал, лягали до ліжок, вислухували „вечірню зорю”, а у вухах за день тилиликання сигналів, „грало” аж доки не заснеш. Сигналісти ми дуже часто плутали. За нашими казармами стояло дві довгі дерев'яні лави, на яких вишколювалося молодих барабанщиків. Зранку до вечора, вони вистукували про „бабу з дьогтем”, а сигналісти виводили цілий день на трубах: — тру-ту-ту, тру-ту-ту! Найголовнішим начальником-викладачем барабанщиків та сигналістів був старий дід, українець, з довгою бородою та фельдфебельськими лусами. Мав підстаршинську рангу — командир „отделенія”. В армії служив ціле життя, за царських часів. Говорив тільки українською мовою — іншої не визнавав. Того вимагав і від своїх учнів. Знаючи добре російську мову, він часто кпив з москалів, які навчалися у нього сигнальної штуки. Прикидаючись глухим, вдавав, не розуміє російські балачки і так довго змушував учнів-росіян трубити одну і туж мелодію, доки у того не пухли губи. Не раз на нього скаржились, але діда знав сам командир 14 стрілецького корпусу Дубовий. Вони обоє мали однакові бороди і можливо за те й подобався командир корпусу дід-сигналіст. А може за те, що був українець...

В карантині ніяких хвороб ми не виявили, зате голодали до сходу. За 15 днів нас розподілили по сотнях полку для вишколу, одягнули в військовий одяг. В одязі я був схожий на якесь опудало: широкі дрелехові штани та гімнастерка, на ногах величезні черевики та обмотки-„краса і городость” червоної армії, а на голові не капелюх, а так званий літній шолом „драстуй та прощай”, з великою червоною зіркою.

Правда чи не правда, але оповідають такий випадок: В 1939 році, коли „красная армія” так міцно стиснула населенню Український Західних земель руку, що воно і до цього часу не може прийти до пам'яті, німецька армія зіткнулася десь з червоною. Невідомо яка була та „зустріч” — дружия, чи одна другу почастивали кулями, але якась кількість червоноармійців вже в ті часи попали до німецького полону. На наказ головного штабу армії полонених червоноармійців німецькі офіцери обвезили на показ, немов якусь дику звірину, по всій німецькій армії, щоб вона наочно познайомила з тим як виглядає майбутній ворог. Клинами і реготом зустрічала німецька армія полонених червоноармійців. І дійсно було з чого сміятися. Уявіть собі людей, з кісами в руках, одягнених в так звану „советську уніформу”, що носило назву в армії „военное обмундированіє”. Від систематичного недоживлення полонені

мали худі з запалними очима обличчя. (Тимошенко урізав вояцьку пайку та зашморгнув на вояцькому животі пасок аж на останню дірку). На голові полонені мали не то клоунський, не то кухарський ковпак, так званий „головной убор здрастуй і прощай”, на якому, немов коров'ячий лайпак серед стежки, наляпано велику червону зірку. Літня гімнастюрка з величезним ковніром, з якого висувалася худа і довга шия та літні штани з великими латками на колінах і на задку, сиділи на ньому наче сідло на корові в дощ. Куца по-коліна шинель, з короткими рукавами, перетягнута парусовим пасом, обвисала немов на индикові мокро пір'я. На ногах величезні черевикі з кирзовим верхом (кирза — штучна шкіра), а ноги до колін обмотані відомими цілому світові обмотками. На придачу до того вояк був з усіх боків обвішаний торбами, вузлами, флягою, противозагом, наплечником, хлібаком, лопатою, патронташами, кілками та навіть плащ-палаткою. Отже вигляд був — „нічого собі”!

Німці називали такого вояка — „арме гунд”, „старець”, „чучело гороховое”, регочучи, аж за животи хватались. Але не думали вони в ті часи, що отой „арме гунд” загонить їх аж за Берлін, із Східньої Німеччини зазиратиме до Парижу, а волами притягне гармати до гітлерівської резиденції. За різними відомостями полонених червоноармійців повернено на „родіну”, а сам Сталін особисто наказав розстріляти їх.

Після вудбуття карантину нас, розподілили по батальонах і сотнях 133 полку та по всій 45-й дивізії, перетворили советською уніформною на „горохові чучела”. Глянув я, одягши уніформу, на себе в дзеркало і перелякався: з дзеркала на мене дивився якийсь цирковий клоун, у якому я ледви себе пізнав.

— Ну... ну... думаю про себе, — з таким виглядом смію можна на Николаївській вулиці в цирку виступати. Напевно успіх мав би великий! Зате на вулицях Києва соромно появитись, не згадуючи вже про успіхи серед дівчат. —

Не дивно, чому дівчора в Києві юрбою оточус червоноармійців, регоче, вказуючи пальцями та запитує: „воєнний, хліба хочеш? —

З переходом до сотень наші харчі „поліпшилися” — бачок галушок припадав не на шістьох, а на чотирьох вояків. Отже, кожний вилловлював з води на одну галушку більше та впихав до шлунка зайвий півлітра вареної води. Від раку до вечора просвіщали нас військовими штуками: стрілецьким вправам, рачкуванню по землі, перебігати і потім камінокою на землю падати, вчили нас „страсовому делу”, „чінопочітанію”, „устанам”, а найбільше „політпросвещенію”. „Політпросвещеніє” викладали політруки, а військові „науки” — підстаршини та старшини, переважно москалі. Старшин та підстаршин українців майже не було. В ті часи вони ще „не перлися” до фельдфебелів, як це було за часів царської армії.

Відомо ж бо є, що в царській армії, коли новобранці прибували до армії, — першим питанням москалів було: де — кухня, жидів де — окодок (шпиталь), а українець запитував — а де тут учебна команда? В червоній армії в часи 1922-1928 років теж було переконання, що найліпшими фельдфебелями бувають українці. Фельдфебель — це старшина сотні (не змішувати з офіцером!). Старшина

в сотні — велика людина. Він дбає за кухню, їдальню, уніформною, взуттям, чистотою і порядком, цейгаузами (продуктовим, з умундируванням та із зброєю). На його обов'язку лежало, щоб печі були в порядку і напалені, свині сотенні нагодовані, ліжка в казармі застелені, вікна помиті і т. д. і т. п. За його наказом чоти вишиковувалися на заняття, він давав розпорядження трубити сигнали, отже фельдфебель був повний господарь в сотні, а на петличках носив тільки три личка-нашивки підстаршини. Звичайно фельдфебелями і в червоній армії були вояки поверхтермінової служби. Вони на все життя залишалися в армії і хоч мали права офіцерів, але від низів відірвалися, а до офіцерів не доскочили. Це була посередня кляса між пересічними вояками та офіцерами. Офіцери його з усіх боків скубли, а він притискав звичайних вояків. З бігом часу фельдфебелі були прирівняні в правах до першого офіцерського ступені-молодшого льойтнанта.

Щоранку двівальний по сотні (є така тимчасова посада в армії), зачувши сигналу „под'йом”, галасав немов зарізаний на цілу казарню: „подимайсь”! Бігаючи між ліжками, він стягав з вояків ковдрі, давав міцного стусана під боки лежачим, жахливо лаявся і висвистував у свисток. Перелякані, очманілі вояки схоплювались з ліжок і з сонними обличчями бігли до умивалки. В армії вилежуватись зайвих дві-три хвилини у ліжку не будеш — час так розраховий, що прогавлена одна хвилинка може „коштувати” один наряд поза чергою на вахту, або позбавлення відпустки до міста. Правда нас ще до міста не пускали, бо ми не були заприсяжені, але за ворота двору виходити дозволялося. Обливши холодною водою обличчя та сяк-так обтершись ми бігли до ліжок, „заправляли” їх, довго позіхали та терли кулаками обличчя. Тут наступав наприкріший час „фіззарядка”. Прослужив в армії більше 15 років, але фіззарядку несподівано весь час. На фіззарядку призначалося лише 5 хвилин, але і ті 5 хвилин здавалися карою содомською. Особливо зимою, коли в казарні холодніше, ніж у пса в буді.

В одних коротеньких підштанцях ми вихилялися на всі боки, викаблучували ногами і руками, хитали та крутили головами, вигиналися спинами, майже не ходили на голові. Не ліпше було на фіззарядці і в літку під час перебування в військових лагерьях. Клята мошка не давала спокою: так гзрила нас, що ми здібні були навіть вибрикувати та витупцювати ногами і обсипати себе пилюгою, подібно до бугая, що його напали „дрокі”.

В армії на всі процедури час дуже обмежений, тому ми вранці захекавшись та поспішаючи, увивалися на всі боки, а наші начальники та підначальники весь час покрикували: „скарей, скарей, становись, равняйся, по-порядку номеров рассчітайсь!” І ми робили: „скарей, становілись і по-порядку номеров рассчітавались”. Чи можуть уявити собі читачі, яка відбувалася в казарні „толкучка” де місця-кіт наплакав? А оті прокляті і відомі цілому світу обмотки — це кара Божа! Моташ було її на всі боки, перекручуєш, припасовуєш — а вона, немов на зло, або так стисне ногу, що аж очі рогом лізуть, або волочиться по підлозі довжелезною порожньою ковбасою. Тут і там тільки чутно вигуки: „Ей, ти, подбери кишки!”

Проклинали ми їх на чому світ стоїть, кляли і того, хто їх вигадав та в червоній армії впровадив. Перепадало від

3 суспільно-політичного життя

ЧИ МОЖЛИВІ ІСТОТНІ ЗМІНИ В ССРСР?

(Лекція Уласа Самчука в УНУ, в Нью Йорку, 13 жовтня ц.р. Подаємо за скороченим вільним записом).

Чи можливі істотні зміни в тому комплексі, який ми знаймо під назвою ССРСР? Нас, звичайно цікавлять не зовнішні зміни, ідеться не про погони і назви; ми зацікавлені в тих змінах, що могли б дати нам, українцям, нормальний образ життя під кожним оглядом. І цих змін в ССРСР чекає кожна людина. В 1945 р., коли я запитав полоненого москаля чи він не боїться вертатися додому, — він обурився: „Чого боятися? Я чесно воював, та й тепер у нас все зміниться...” Один советський офіцер у розмові сказав: „Посмотріте, у нас ещо будет жізнь...” У своїх спогадах про Ялту Черчіль, між іншим, наводить епізод його розмови з Сталіном на тему, чи можна сподіватися, що ССРСР піднесе залізну заслону. Сталін довго

ухилявся від прямої відповіді, але нарешті зауважив: „Ми ещо пасмотрім...” Дехто з нас хоробливо переймається комплексом питань про „зміну”, починає в неї вірити, шукає її ознак. Поляки, напр., що близько стикаються з тими проблемами, але не можуть в них добре розібратися, на перегони спішають т. зв. „відлизи”, ніби новому віянню в Советах, даючи себе запрягти у віз московської політики.

Щоб яскравіше зрозуміти це явище, розібратися у комплексі, званому Сходом Європи, треба визначити силу, що двигаетим явищем. Це питання чисто психічного порядку, але воно тісно пов'язане з усім цим складним комплексом, його я порушував і в своєму „Ості”. Дві ознаки характеризують цей комплекс: це — **терор і страх**. Перша з них — приголомшує психіку, паралізує спротив, а страх — це сила, що двигает вперед, на закріплення здобутків усієї системи ССРСР. Немає в просторі тому людини. що була б позбавлена тих двох почуттів; вона живе, мов у зачарованому колі, яке, нарешті, починає здаватися цій людині нормою. Люди стають рабами советської машинерії, вони боються слова, діла, рішень, сусідів, влади, власної родини...

Людина постійно чує приставлений до потилиці револьвер, боїться наслідків своїх вчинків, смерті. Тисячі німих хрестів будуть колись на тому світі свідками страшної сили того терору і страху.

нас в ті часи і Троцькому і Ленінові. Але про те все налізу потім. Найгірше ж коли обмотка розмотається в рядах під час перемаршу, а особливо на вулицях м. Києва. Командири було вигукують: „више голови, ям под ногами нет... Подтягнісь, Чище шаг? — Та й нам самим бакалося „подтягнутися і чище шагать” — все ж таки, як не як „красная армія”, військо-визволителі людства від „капіталізму”, то ж і дерли голови повище, вимахували руками, вигинали наперед груди, били немов коні ногами об землю, виспівуючи „красная армія всех сильней”. І раптом помічаєш, що кишка-обмотка волочиться по землі. Воно ще нічого, коли своєчасно помітити, підхопити її та до кишені засунути. Це — коли йдеш в середині лав, але коли не помітиш, а задній наступить на неї? Тоді... летиш сторчаком на землю і валити інших. Та й це ще нічого в полі чи на пляжі, або там де людей немає. Тоді можна і з строю вискочити і, стрибаючи на одній позі, обмотку замотати. Я з часом так наспеціалізувався, що ухитрявся під час маршування замотувати обмотку, не виходячи з рядів. Та не тільки замотувати обмотки, але навчився і спати на ходу. Слово чести, дорогі читачі, можна „на-ходу” добре виспатися! Але на це треба довгої вправи і прослужити в армії не два-три роки, а 5-6 років. Навчився тієї штуки я у старшинській військовій школі, про яку мова йтиме далі. Найгірше було, коли обмотки розмотаються в Києві на Хрещатику. Уявіть собі такий образ: „народ на пішоходах зупиняється, щоб на „родну” армію налізуватися, жінки і дівчата оком кидають, а вояки йдуть, виспівуючи, і волочать за собою по землі ногами довгі лахміття, падаючи час-до-часу сторчма головою. На все життя даються у тямі оті обмотки. Крім обмоток надочували нам і політруки з своїми навчаннями. Ми їх прозивали в армії попами. І про це вони знали.

(Далі буде)

З точки погляду реального думання є проблеми національні, соціальні, господарські, культурні і те повітря, що ним живе душа людини, — свобода. І всі ці проблеми в ССРСР не рішені. Якщо взяти національну, — то в практичному житті ми бачимо, що стосунки між московським і українським народом лишаються вічно-кривавою раною. Соціальна проблема — в аспекті різності і нерівності — перебуває в стані релятивності. Освіта — лише деклярацією. Бо за царя було більшість неписьменних (мовляв, „щоб нарід був темний і не думав”), а тепер советських людей тримається у духовній темноті, не відкриваючи їм явищ нормального людського порядку, заступаючи їх химерними способами, як напр., втокмачення політграмоти. Питання свободи — це так би мовити, — умов клімату, атмосфери, в якій виростає різний овоч, а він же може рости і на півночі, без сонця, але яким? Як і овочеві, душі людській потрібно певного клімату, бо інакше

буде вона рости згниченою, знівченою, деформованою. Візьмим ініціативу. Чи може в ССРСР людина жити по своєму уподобанню? Відповіддю на це може бути впевнене московське „нет!”. Бож там завжди тільки декларативно повторюється: „в нашей **свободной стране**”, „я другой такой страны не знаю, где так **вольно** дышет человек”, що звучить просто парадоксально, для тих, хто випробував і знає цю „свободу”. І саме тим постійним гістеричним криком про свободу заглушується справжню волю, підкреслюється брак її, акцентується **моральну** **нужду**. І чути розпач у цьому постійному рефрені. Той розпач, і сльози, і страх були і в очах поворотців „на родину” після 2-ої світової війни, хоч і їхали вони з вільними криками і транспарентами з гаслами. Попри все це у кожного на лиці можна було прочитати німий запит: що на мене чекає? що буде зі мною? Вони-людські ці питання, звичайні, але на них неможна було відповісти правдиво, а „невисловлена правда, — за словами Ніцше, — стає отруйною”... Бож відповідь на тих там — за залізною стіною — одна: фізичний терор — арешти, розстріли, заслання, кари, або — дрібні кари, щоб зламати духову відпорність людини, звести її до небуття.

І ми, маючи на увазі саме це, повинні розібрати, чи можна змінити увесь цей складний комплекс. Справа в тому, що він — цей комплекс — не є порядком і витвором сьогоденним. У своїй книжці „До проблеми большевизму” Е. Маланюк влучно характеризує явище большевизму, як занадто складне, мнгоголике й нескхопне ні словництвом, ні раціоналізованим розсудком. Ходить про психологічні риси людей, природу московського народу, а її наказом не змінити. Чи можна думати, що влада міняє напрямом, а культура й освіта довершать, викорінять інше? Тут одного бажання не вистачить. Зрештою, кого дурять ті люди, що стоять при владі? Твердять своїм громадянам, що вони вільні, говорять про амністію, свободу народам, знаючи, що все це фікція. Вони бачать свої власні закони, знають їм ціну, отже — **обдурюють** **самих себе**. В такій ситуації не може бути стабільного буття, довір'я до самих себе, гарантії на тривалість такого стану. Коли людина не може навчитися шанувати своїх законів, то вона подібна до ріки, яка, розливаючись, виходить з берегів і робить непоплатні шкоди. Коли Іванові Грозному, Петрові I чи Сталінові потрібно було комусь зняти голову, вони не питали ніяких законів. Отже, підлеглим громадянам лишалося наслідувати той приклад. Шевченко яскраво подав те наслідування прикладу: „...Цар підходить до найстаршого та в пику його як затопить!.. Облизався неборака та меншого в пузо, а менший — малого, а той

— дрібних, а дрібнота уже за порогом як кинеться по вулицях та й давай місити недобитків православних... Та як ревнуть; — Гуля наш батюшка, гуля! Ура!.. Ура!.. Ура!..” („Сон”).

Всі советські крики — це крик власного безсилля, беззаконня, що його всі бачать. Достоевський, що досконало знав психіку московського народу, пророкував у „Бесах”, що „будет голод, гаспада, і нікто не накормит”... І справді, не помагає ні кукурудза, ні цілина, люди голодні, ненасичені фізично і морально, позбавлені ініціативи, з вічною мрякою в душах. Зміни ж бо треба було б, насамперед, **психологічної**, а вона тяжка, потребує довготривалого часу і стабілізованого, унормованого процесу в нації. Так, як нарід Ізраеля носить нещастя в своїй шкірі, як лис, бо ж цих хиб свого народу свідомі мудрі жидівські пророки, так не менше свідомі і певні своєї ролі люди, що володіють 1/6 частиною земної кулі: ніде же знайдеш таких розмов про „богоносність” і бісовщину, якою так насичена була російська література (Гоголь, Достоевський, Пушкін). Зокрема, Пушкін клясично подав цю бісовщину у своїх „Бесах”... „В поле бес нас водит відно і кружит па сторонам”, а Гоголь писав просто : „Багато блуло перед нами доріг, але ми обирали не прями шляхи, а над прірвою”... . .

І людина боїться зудаду Правди з Анти-Богом, злом землі, сили яких у світі зараз є майже рівні. Росіяни хотять вірити у „зміни” в те, що настане „жизнь”. Це потверджує російський поет Лашін сакраментальними словами, шаленим виром протилежностей:

...Із мук казньоних поколений,
Із преступлений і іступлений,
Із нежавідающей любові.....
Вознікнет праведная Русь”...

Ми, українці, пильно слідкуємо за тим, що діється в нашому національному секторі. І до сьогодні „Україна знай горить” і живе в нас непохитна віра в те, що Україна встане з тьми неволі ціною страшних жертв, що їх вже складено і вони ще будуть. Про все це можна прочитати і з тих трепетних листів, які доходять до нас звідти. Ніколи не оцінюймо події грядущими днями, а їх розвитком. Підпорядкування фізичній силі — ось незмінний засіб Москви. Хіба диктатура Леніна чи Сталіна не є продовженням і наслідуванням Петр I і Катерини II? Пригадаймо, скільки і що було обіцяне нашим предкам-козакам-емігрантам, щоб тільки верталися додому, як розпалювалося їх патріотизм, національну уяву. І після того, як ціль блуло осягнено, вони завжди опинялися на льодах півночі, коло ведмедів. Нам'ятаємо ми і часи зміновіховства, хвилеве відродження національних ідеалів (сподівань), ренесансу

3 „ВИСОКОЇ ПОЛІТИКИ”

„Високою” її називаю тому, що вона недосяжна, і тим, які роблять її. Хоч вони й удають перед спільнотою, що діють, а справді хтось наспівує, а виконавці потакують. Довідуємось, що на зборах представників фракцій Нац. Ради в Нью Йорку д-р С. Витвицький, перед від'їздом до Європи, поінформував про нові осяги тієї політики. Остаточно оформився Паризький Блок під головуванням М. Абрамчика, Блок, чи тепер Ліга Визволення Народів, затіснивши працю з АКВБ, включив у свій склад представників Національно-політичного Центру Криму (?!) і Козакії. Треба ж було створити отой Центр, щоб його представників включати в противагу державницьким інтересам України і визвольно-політичній рації народів. А зробили! Нац. Рада притакувала і же заїкнулась. Кажуть, що д-р С. Витвицький здивувався з такої витівки в Мюнхені. Та що зробиш: скажи враже, як пан каже.

На згаданій нараді, либонь, було висунуто домагання допустити до Нац. Ради представників Закарпатської України: Територіально-федеративний принцип. Не новий задум, його весь час піддавали вороги української волі, а політичні виконавці ідуть на це, і в суспільних установах, коли не помагало представництво натворених партій (паритет), намагалися вирів-

20-х рр. і, як наслідок, — безоглядний терор і придушення фізичною силою Москви, яка діє за давніми психологічними законами і методами, випробуваними історією: завойовують простори, підбиваються народи, а потім повільно їх асимілюють засобами і терору страху. Ніхто ніколи там не говорить про національну свободу, ніхто чесно і одтверто там досі не сказав, що народи мають право на власне життя. Це лише повторення тих засобів, що їх ми з історії знаємо, повинні їх завжди мати на увазі і враховувати, щоб не дати звести себе з дороги.

Ми українці, свою дорогу знаємо: боротись за державну незалежність і правду свою. Ми повинні зробити той крок вперед, бо інакше, — ми не були б гідними спадкоємцями своєї історії, це було б жевиправданою трагедією, а ми ж маємо вже великий історичний досвід: не „вірити на слово москалеві”. Ми часто звертаємо свій погляд на Африку, яка підносить голос за свою незаєжність, порівнюємо з нею наш національно-державні прагнення. Цей путь приведе нас у наша майбутнє. Нехай ці мої сова будуть цементом, що скріпив б нас у нашому прямуванні до мети, у нашому житті і творчості.

В. Юрченко

нювати слабкі впливи представниками з-під різних окупацій (советської, польської, мадярської і ін.). І то обов'язково пропорційно. Прямо тобі Васильченкова „аритметика” для мужиків. Хай, мовляв, пропорційність бавляться, федерують самі себе, а як привчаться, то приймуть і федерацію неподільної імперії, про що так наполегливо дбають „передришені” опікуни.

Покійний Остап Вишня, доки ще не посадили його на „чужу плятформу”, радив письменникам: „Зпочатку подумати, а потім уже писати, а не жавпаки. Так якось краще виходить, хоч праця трішки й тяжча”. Політики з Нац. Ради, ганяючись за легкою працею, зпочатку роблять політику, а думає за них хтось. Воно легше так, але шкода велика від такої політики.

І. П.

ЩО ТАКЕ СОВ. ВЛАДА?

Від Ред.

Видатний жидівський публіцист, Юлій Марголін в статті „Смерть поета Бродерзона” схопив дуже важливу й характеристичну деталь щодо суті советської влади. Автор знаний сіоніст, людина західнього виховання, що не жила під советською владою, але спостереження його глибокі і змістовні. Його праця „Подорож в країну ЗК”, є поважним вкладом в мемуарній літературі про концтабори СССР. Вміщуємо переклад уривка згаданої статі. (НРС. 7. 10. 56.р.)

„А що таке советська влада, це я вперше відчув в місті Ліда, одного грудневого вечора 1939 р. в ресторані, де вечеряли-пили советські офіцери. Признаюсь, при першій моїй зустрічі, утікача з Заходу, з советською владою в окупованій Польщі, мене вразила і здивувала зовнішня розхристаність і нерозумність советського апарату. Він нікому не імпував... Солдати і начальство виглядали по домашньому — безобідно. Хлопчаки на вулицях, дерзко поводитись з офіцерами. Розмовляючи з одним з них, я мимохідь висловив здивовання: „Чи так виглядає влада?” Мій співрозмовець серйозно подивився на мене і сказав повільно, здумливо: „Советська влада — пам'ятайте це — дуже, дуже сильна влада.”

Того ж вечора в ресторані в Ліді до безтями напився советський майор — чоловік величезний на зріст і багатирської будови, напився до зеленого змія і, вийшовши в гардеробну, почав скандалити. Йому подали кашкет, він жбурнув його і вимагав другого Другого не було. Майор підвищив голос і почав горланити. Лице побуряковіло, очі налилися кров'ю, і, ко-

В. Щербій

К В О А Н І М О ?

„Українці були погорджуваним і неціненим народом... поляки є дуже здібним народом і... відповідають під оглядом „викшталценя” європейським вимогам”... Таку оцінку, нібито за опінією Гітлера й генерального губернатора в Польщі за часів німецької окупації — Франка, дає українському й польському народам дітройтський „Дзеннік Польські”.

ли він взявся за кобуру, — в ресторані перелякалися. В цю хвилину з'явився біля нього другий, маленький на зріст, миршавенький, підійшов нечутно... хвилюю приглядався... і сказав в'ялим, нудним голосом, без жадної інтонації: „Ану, заспокойтесь, інакше ми вас заспокоїмо”.

Ефект цих слів був дивовижний: п'яний майор отверезів раптово. Він поблід, ніби побачив перед собою привид. Лице в нього осунулось, посіріло, а сам він заціпенів без руху, з відкритим ротом і присутнім здалось, що він навіть на зріст поменшав. З ресторану він же вийшов, а якось спарився, взяв беззастережно поданий йому кашкет і як провалився крізь землю — ніхто не побачив, як він вийшов у двері.

Що це було? Я почав розуміти, що за відсутністю манер і вишколу советського воїнства, скривається щось таке, що навіває жах, зворотня сторона розпущеності й хуліганства.

Чи дійсно потрібні методи Гестапо і мудрої сталінської політики, щоби керувати масами? Де середина між подавленням мас і неумілим їх обслуговуванням, що позбавляє демократичну владу авторитету й певності в діях. На обличчі п'яного майора в Ліді, я прочитав не тільки тваринний жах. Майор не бв боягузом, та й не можна одним жахом тримати в підкорі народ. Майор відчув присутність Влади, трепет перед владою — емоцію морального порядку. Советський режим тримається в Росії тому, що заставив шанувати себе, не дивлячись на ненависть і страх. Ми на Заході віримо в силу демократи, не бояться влади, але й не шанують її. І вони самі себе не шанують. В світі західної демократії наростає приплив не тільки побутової, але й політичної розпусти, — особливо в інтернаціональних відносинах.

Немає кому сказати — „извольте успокоиться”...

Відродження демократії потребує людей сталої волі і полум'яної віри. Тільки такі люди здібні встановити пошану до неї в масах і в людях аполітичних, подібних покійному поетові Бродерзону.

ТелАвів

Юлій Марголін

В статті на редакційній сторінці під наголовком: „Україна в „дзенніку” Г. Франка” редактори „Дзенніка Польского” в зайвий раз стараються підтвердити здогад, що читач Кіплінгових „Джунглів” має підстави стосувати Кіплінгову характеристику одного симпатичного племені джунглів, до одного племені, що живе серед людських джунглів, пригадує про себе світові от хочби отакими газетками, як дітройтський „Дзеннік”.

Читаючи статті чи нотатки на українські теми в тій газеті — видається, що безглузде україножерство поляків затемнює у них до решти здоровий глузд. У згаданій статтейці намагаються переконати (не знати кого?) поляки про політичну незрілість українців, наводячи, як аргумент згаданий джерельний матеріал, цитуючи голоси Гітлера й Г. Франка з часів нім. окупації Польщі й частини України (по їхньому: „малопольські всходней”).

Ці голоси редактори „Дзенніка” не підтверджують ніякими джерелами, тільки подають: „як мувіл” обергрупенфюрер, чи Франк, чи Гітлер і т. д.

Твердять польські редактори з „Дзенніка” дітройтського, що Франк мав хвалитися перед Гітлером, що йому „вдалося зорганізувати добровільну дивізію СС Галичина із несвідомих українських елементів”...

Не прикладаємо ніякої ваги до того, як оцінювали європейські народи гітлерівські політики, бо знаємо так, як і редактори польської газети в Америці повинні б знати, що німці оцінювали тоді Європу, майже цілу так, як їм наказувала тодішня їхня програма, висловлена в „Майн Кампф”-і.

Коли б поляки з дітройтського „Дзенніка” завдали собі труда й переглянули цю Гітлерову „євангелію” й знайшли кориснішу в ній характеристику для свого, польського народу, чим, скажімо, для українського — ми склонні були б повірити, що поляки, подаючи голоси німецьких „фюрерів” — мали лише таку інтенцію, яка мала б зменшити польсько-українські напруження. Та Гітлер, як і всі йому сліпо віддані його політики, а до таких зачислявся й губернатор Польщі — Г. Франк, в ніяких публікаціях не вирізнявали особіно „європейського, польського викшталценя”.

Усі народи Європи, яких країни мали статися колоніями третього райху, були однаково оцінювані — „унтерменші”. А, що поляки не були виїмком в тодішній нім. оцінці, свідчать дуже промовисто: „Майданки”, „Монте-Люпі”, „Авшвиці” й незчисленні концтабори у третьому

райху, — місця призначені для „унтерменшів”, в яких поляки були заступлені поважно, — як і українці.

Ми могли б навести більше об'єктивну оцінку українського й польського народів, ту, яку дав у сімнадцятому столітті французький інженер на польській службі — Боплан. Коли поляки з дітройтського „Дзенніка” схочуть перечитати твір Боплана, написаний в 1630-1647 рр., перекладений між іншими й на польську мову, довідаються про не дуже вже високу оцінку отого польського „європейського викшталцения”. Навпаки, представник вікового польського приятеля, яким був французький наряд, зовсім то погано висловлюється про оте польське „викшталцение”, а вже цілком підхлібно (проте справедливо) характеризує українців в цілому: отже політично, громадські, військово і т. д. Мої милі сусіди погодяться зі мною в тому, що я в праві називати оцінку французя Боплана об'єктивною, а не прикладати ніякої уваги до оцінки німців. Гітлера, Франка й інших „оберштурмфюрерів” з мені й їм відомих причин. Коли українська журналістика досі не використовувала Боплана, гадаю, що кермувалася здоровим глуздом: не завогнювати відносин між двома сусідськими народами, як то робили німці, москвини і інші вороги обох народів.

Яку-ж то інтенцію мають поляки, уміщуючи такі „високо” вартісні статі, як оце: „Україна в „Дзенніку” Г. Франка”, друкованому в „Польському Дзенніку” — Дітройт з 6. вересня 1956 року? Коли поляки хочуть продовжувати у своїй сліпій зажертості до українців інсинуацію в стилі: „коляборація українців з німцями”, — то самі вони мусять признати, що цей трюк в поборюванні українців й їхнього животного інтересу вже перестарілий. Нікого він вже „не візьме”. Хочуть того поляки, чи не хочуть, але ситуація так склалась, що німці — конечні союзники західніх альянтів. Отже вішання українцям проницького ярлика не багато полякам поможе у поборюванні українців. І панове з „європейським викшталцением” з дітройтського „Дзенніка” повинні б це врахувати у своїй „лицерській” війні проти українців.

Колиж йде про їхню учительську ролю, яку собі при кожній нагоді приписують, з добросусідських мотивів я порадив би їм (коли вони взагалі хотіли б послухати яких порад): лікарю, вилікуй насамперед себе! Кажуть панове з польського „Дзенніка”: „Українська політика в часі війни в значній мірі в'язала свої надії з німцями, які ще перед війною під'юджували скрайні українські елементи проти Польщі”. . . Малоб це значити, що німці примушували українців боротися за свої такіж самі права, за які сьогодні борються поляки, тоб то за вільне життя, яке є завсігди гарантоване власною державою на своїй території. Поляки у своїй „шляхетносці”

поучували українців, що останні були б найщасливіші у межах „моцарства”, у... „малопольсьце”. Цікаво було б узнати, хто то повчає поляків боротися за власну державу на польській землі (по правді: то вони борються за державу на непольській землі), а не „розкошувати” у якійсь губернії: колись московській, згодом німецькій, тепер знову московській і т. д. І цікаво було б ще узнати, що почували б поляки, коли б отак українські журналісти заєдно писали про те, що поляків „під'юджує” якась стороння сила боротися за їхні, їм Богом й людьми дані права?

Кажуть наші сусіди, що в часі війни (німців з поляками, пізніше з СССР) українці покладали всі свої надії на німців. Щоби задовольнити „шляхетних” і „по європейськи викшталцоних” треба признати їм частинку рації. Біда в тому, що вони у своїй „шляхетности” не хочуть договорити до кінця висуненої думки. Не хочуть докінчити того, що українці, розчислюючи на пригожу кон'юнктуру, яку підсувала остання війна — ВЛАСНИМИ СИЛАМИ Й ВЛАСНИМ РОЗУМОМ (А НЕ, ЯК ТОГО СОБІ БАЖАЮТЬ ПОЛЯКИ — НІМЕЦЬКИМ) будували своє щастя, свою державу. І на нещастя панів з „ДЗЕННИКІВ” ті „погорджувані русіні” будуть таку політику й продовжувати.

А що так було, поляки хіба таки добре знають. Закричати того ніяк не зможуть. Адже про українську збройну силу — Українську Повстанську Армію, яка в тій же війні вела боротьбу ПРОТИ НІМЦІВ І ПРОТИ МОСКАЛІВ увесь світ вже добре знає. Деж тоді підлеглість української політики німецькій? Колиж іде про польську „самостійницьку” політику, пригадаймо недавнє минуле. Після першої світової війни, Європу побудовано так, що на двох її кінцях вросли дві потуги: німецька й московська. Межи ними язичком у вазі мали бути малі народи, їхні держави, до яких вчислено й польську, не дивлячись на те, що остання себе „моцарством” окричувала. Їхнім державним інтересом було (щоби не датись проковтнути котрійсь з двох потуг) бути в тісному союзі між собою. І польські міністри роз'їзджали до Румунії, Мадящини, Чехословакії і т. д. Кричали про спільну з мадярами границю і . . . тим собі робили приятелями чехів. Колиж Гітлер достарчив „сприятливу” кон'юнктуру, поляки повторювали за ним, коли він брав Клайпеду: „водзу провадзь нас на Литвен! . . . і робили собі . . . приятелями литовців. Колиж Гітлер душив за горло чехів, поляки йшли в „побідному поході” на Богумин й тим . . . робили собі „приятелями” чехів проти німців. Багато можна було пригадати отим премудрим польським учителям від політики. . . Та зехай краще вони самі собі це пригадають й перестануть клепати на українців про їхню залежницьку політику, чи підносити

інсинуації про українську коляборацію з німцями, яку то поляки самі управляли, майже, до днів свого упадку.

Чваняться поляки своїм „європейським вишталценем” й мабуть завдяки цьому „вишталценню” пишуть так: „В часі конференції (ген.губернатора Польщі, Г. Франка з Гітлером) Франк хвалився, що йому вдалося zorganizувати добровільну дивізію Галичина з невідомих українських елементів”... Ми не знаємо, чи говорив так Франк, чи ні. Та й не цікаві. Цікаво, як це панове з „Дзенніка” підслухали. Про те ми певні в тому, що — незалежно від того: була така розмова, або — „добрі”, по європейськи „вишталцені” наші сусіди таки так говорять. І тут напрошується питання: цікава з яких то польських елементів організувалася польська збройна сила на території їхнього „союзника” в Сибірі, того „союзника”, який начинив братську могилу чотирнадцятьма тисячами польських старшин? Які цілі переслідували ці польські воюючі, що організувались в збройну силу на території свого ворога!? Невже вони були також „невідомий елемент”!? Невже вони не користали з нагоди, щоб взяти в руки зброю, не дивлячись чию й нею захищати свою батьківщину!? Я, один з тих „погорджуваних русінуф” в глибині моєї душі переконаний, що ті польські елементи були саме найсвідоміші й, що вони мали благородну ціль. Чому мої сусіди з „європейським вишталценем” інакше думають про тих високо свідомих моїх братів, що у ворога моєї Батьківщини взяли зброю й нею захищали мою, українську Батьківщину — це залишаю їхній „шляхетній” опінії.

Про відому польську чванькуватість я повторив те, що залишилось в пам'яті з молодечих днів. Я зачитувався Кіплінговими джунглями. Пригадується його характеристика племен, що заселявали джунглі. Мені все видавалося, що його тваринні племена з джунглів це людські гурти у людських джунглях. Про симпатичне мавп'яче плем'я Кіплінг говорив приблизно так: Вони живуть на верхів'ях дерев. І, мабуть, з того у них виросло поняття, що вони найдосконаліші створіння у цілих джунглях. Вони мають багато різних плянів і кажуть, що це їхні власні пляни. Та вони скоріше забувають про них, чим їх запозичили від других мешканців джунглів. Вони кричать, що вони найміцніші у цілих джунглях, а вже на крик сліпої сови вони розстікаються на всі усюди... Це лишень короткий зміст із того, що залишилось в пам'яті. Під кінець: численні читачі українського роду, що з нетерпелістю очікують на появу кожного ранку цієї „симпатичної” польської газетки в Дітроїті, повинні, крім оплати за газету, скласти ще щось на пресовий фонд за такі „ввічливі” для них статті як: „Шістьсетшеснасьце лят”, „Україна в дзенніку Г. Франка” і „ім числа ність”.

Степан Романович

НА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ЛЕНТІ

Цього року знова Конгрес Американської Пелльонії ухвалив одностайно резолюцію домагатися для майбутньої Польщі — кордонів з р. 1939” з бастіонами польськості, Вильном і Львовом”, — тобто польських колоній на зах. українських землях. І то якраз в ері банкрутства колоніалізму.

Щоб успокоїти совість західних потуг, які, як колись у 1918 р. і устійнюватимуть кордони Польщі, польські кола ведуть відповідну пропаганду. У книжці пз. „Комуніст тейковер енд окупейшен ої Полянд” (офіц. видання під протекторатом комісії Керстена, з 31-го грудня 1954 р. Вашингтон.) вони подали на стор. 3-ій таке: „Перша польська конституція гарантувала національним меншинам ті самі політичні і цивільні права, що їх мали поляки. Втішались повною свободою культурного та релігійного розвитку, ті групи мали свою власну виховну систему і представників в парламенті і адміністрації. Протягом 1939 р. заприклад, польський Уряд удержував кругло 3000 (три тисячі) українських шкіл. Осць так автори цьо. твердження збрехали „не гонорово але здрово”.

Як воно було на ділі з політичними і цивільними правами національних меншин читаємо у одній книжці:

стор. 314: „В Польщі, в теперішній польській державі різні загарбані нею народи є гноблені”.
стор. 315: „В'язниці є переповнені арештованими робітничими діячами і діячами гноблених народів. В Польщі перебуває 4000 політ. в'язнів за ґратами. Обставини у яких перебувають в'язні перевищують не раз ославлені царські тюрми і переміняють ті в'язниці у місця знущань. Про те свідчать численні голодівки, частіші з року на рік. Ті голодівки не раз кінчаються смертю в'язнів. Зізнання вимушують при допомозі биття і середньовічних тортур. В'язнів допитується, вживаючи електричної струї. Так чинив комісар поліції Кайдан”.

стор. 316: Польська поліція стосує такі тортури: обидві руки в'язня сковують разом і між них втягають обое коліні. Між руки і коліна всувають залізний дрючок, — через що в'язень скручується в колісце. Опісля перевертають в'язня на плечі і б'ють бичем по нагих стопах поки не зомліє. Тоді жертву допроваджують до притомності і „бадання” починаються знова. Вливається воду струмками до горла і носа в'язня аж до вдушення. В часі допитів б'ють в'язнів палками, стискають пальці в кліщах, поміж пальці вкладають олівці або інші тверді предмети, — вибивають зуби гербовим сигнетом, роздавлюють нігті. Крім почтивого,

старопольського биття по лиці хамів і стародавнього ламання ребер обцасами, — є все друге і є моді. В селі Дзядово, мінського повіту засічено різками на смерть кілька вагітних жінок...”

стор. 325. „Поліцист озброєний приладами тортур, — є одинокою остоею Польщі”.

Ті уступи, — це автентичні уривки з твору одного з найбільших польських письменників часу до-відновленої і відновленої у 1918 р. Польщі, — Стефана Жеромського. Повість зветься „Пшедвійосне” І-е видання 1924 р. остатнє 1948 р.

Крім цього були ще польські шибениці, „паціфікація”, тайний український університет і зредукування українських середніх шкіл до числа 10, а народних шкіл у 1930 р. до 134. (сто тридцять чотири).

Варто було включити ті дані до книжки „Комуніст тейковер енд оккупейшен оф Полянд”.

Що до вимог 4-го Конгресу американської Польонії, в справі кордонів то її автори повинні запам'ятати собі такі знаменні слова, що їх написав б. польський міністр і презес польської ради народової у Лондоні, Станіслав Грабські; — у своїй книжці пз. „На новей дродзе дзейвей”: Полякам не має вже чого більше оглядатися на дотеперішню історичну дорогу Польщі Ягайлонів і континуувати політику „од моржа до моржа”. „Нашою похибкою було те, що в договорі в Ризі в р. 1921 ми домагалися такої границі на сході, яка включала до Польщі около 7 мільйонів Українців і Білорусинів... Сьогодні ми повинні зміряти до такої держави, яка б не була обтяжена ніякими національними меншинами...”

Тимчасом польський пропагандивний політ апарат, який має на цілі доказати „польскосць” зах. українських земель і Львова, — діє. До багатьох книг у англійській мові на цю тему, зачислити належить нову: „Е сіті файтес фор фрідом”. , стор. 363, вид. англ. мов. Публ. Комітетом Львова у Лондоні. Авторка, — французенка Роза Баїлло. Темою книжки є листопадові бої у 1918 р. у Львові, при чому авторка представила тенденційно у користь поляків історичне тло і перебіг українсько-польських боїв у Львові. — В тім місці варто згадати виступ одного із польських учасників тих боїв, високого старшини Стефана Менкарського, який заявив: „Найкращим святкуванням тих роковин була б праця над ліквідацією умовин, що в них могли б повторитися трагічні листопадові дні. Безпосереднє і обостороннє польсько-українське зговорення це річ першої ваги для Польщі, для України і для цілого волелюбного світу.”

Поляки залюбки вичисляють різних славних людей, як своїх „родакуф”. Однак, їх найбільший поет, Адам Міцкевич був Литвином. Їх

визначний поет-лірик Вінценти Поль був сином німця, австрійського старости Погля, — їх визначний історик Кароль Шайноха — сином чеха Венцеля Шейнохи-Втеленского, — їх визначний політик Франц Смолька, сином німця Карла Смольке. Німцем був Файт Штосс, якого як Віта Ствоша поляки вважають своїм найбільшим різьбарем, — чехом був найбільший маляр і творець історичних картин Ян Матейко, — Німцем був визначний польський маляр Артур Гроттгер, — німцем був визначний світової слави астроном Ніколяус Копернік, — французом був знаменитий композитор і п'яніст Фридепик Шопен і т. д.

Але промовчують, що поляками були Фелікс Держинські, Менжинські, Ягода шефи кривавих ЧЕКА і НКВД, — прокуратор Анджей Вишинські.

Погромця варшавського повстання у 1945 р. генерал СС-ів фон дем Бах-Зелевскі подав на Нюрнберському процесі, — „що він... польського походження, — бо його мати була полькою й мала прізвище „Шиманська”, а його предки були польськими шляхтичами від часів пол. короля Яна III-го.

В р. 1945 в американській зоні Німеччини, в часописі нім. мовою пз. „Нае Цайтунг” була поміщена стаття Еріха — Чех Йоберга про... Гітлера. Ось деякі виїмки з тієї статті за Едмундом Османчиком — Документа пруске Варшава 1947 стор. 171: „Через мале, оплетене виноградом містечко Браунау провалювались хвилі світової історії. Думаю тут про ті тисячі польських героїв за свободу, які по однім з багатьох повстань проти Росії, переходили австрійську границю і осідали на чужій землі. Там жили, — але заки вмерли, — також кохали.

А мале містечко браунау начислювало тоді тільки 2000 нім. мешканців. **Не хочу через те сказати з цілою певністю, — що Гітлер був типовим Поляком, — але цілком певне є те, що він не був ані типовим німцем, ані навіть типовим Австрійцем!”**

Після виїзду двох польських прем'єрів Гугона Ганке і Стан. Цат-Мацкевича у сателітську Польщу, політична атмосфера у польської еміграції стала важкою і задушливою. Не помагають тут ніякі нові декларації ген. Соснковского і інших сенаторів. Не чути шось і Грабика з „приятелями” польського порозуміння.

**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”**

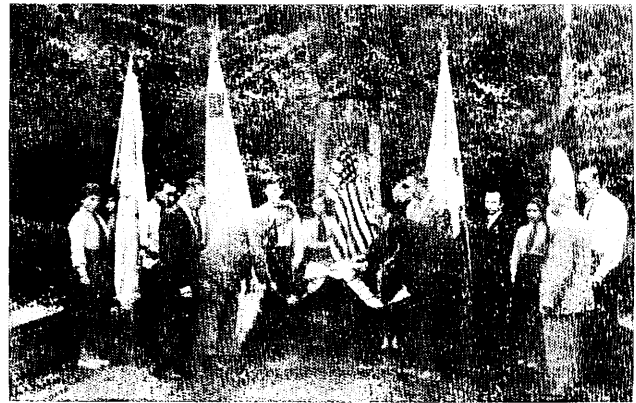
Др. О. Соколевич

НАЦІОНАЛЬНА МАНІФЕСТАЦІЯ-ПОКЛІН ІВ. ФРАНКОВІ В КЛІВЛЕНД, ОГАЙО

Заходом організації Визвольного Фронту Клівленду, Пітсбургу, Бофало і Детройту відбуто Національну Маніфестацію-Поклін Ів. Франкові в дні 9. вересня 1956, на площі греко-католицької церкви св. Петра і Павла, в Клівленді, при численній участі українців північних стейтів ЗДА. Франкові урочистості Клівленду, уміло підготовлені, розпочато зложенням вінка під пам'ятником Франка, роботи Ол. Архіпенка, в українським культурнім городі парку Рокефелера, а закінчено національною маніфестацією.

Вінок від Головної Управи ООЧСУ склали її представники: Вол. Боровик та др. О. Соколишин, що спеціально прибули туди з представниками українського наукового світу, громадянства та організації Визвольного фронту.

При зложенні вінка В. Боровик висловив коротке слово. Після відвідин інших українських пам'ятників та культурних городів інших національностей, всі удалися на площу де автобуси із Бофало, Пітсбургу, Клівленду привозили учасників маніфестації. Оркестра СУМА-Бофало, ще перед початком маніфестації виконала ряд українських пісень. Ред. Мазур, співакерівник маніфестації покликав на трибузу вдекоровану б'юстом Франка та прапорами слідууючу президію: о. Опока, проф. Вол. Радзкевич, проф. Долинський, мгр. Боровик, др. Соколишин, адв. Димер, проф. Коровицький, проф. Малюк, Б. Мороз, Луковський, ред. Рогатинський, мец. Дужий, сот. Олексин, Вільшанецький, Лев Футала, Хома, Турій й ін. Святочне слово виголосив по привіті голови Комітету Вільшанецького, проф. Вол. Радзкевич. Давши глибоку аналізу творчості Ів. Франка, вказав на великий його вклад в українську й сві-

Складають вінок

Фото: О. Стасюка

тову літературу. В англійській мові слово виголосив адв. Димер-Димкович, головний радний Укр. Нар. Помочі, який відчитав ряд привітів та листів від губернатора стейту Огайо Ларші, — майора міста Клівленду -Брізі, конгр. М. Фігена й т. п.

Гарною дефілядою пройшли осердеки СУМА Бофало й Клівленд зі своїми оркестрами, Юні Сумівці виконали кілька вільних вправ із українськими прапорами, вишколені вміло Яцишеним та Бенгриною. Привіт від Пітсбурщини склав проф. Малюк а від гол. управи ООЧСУ Вол. Боровик. Політичний реферат виголосив ред. Рогатинський, а уривки з поеми Франка Мойсей продеклямувала Софія Буря. В містечку частину, якою провадив Р. Почтар, ще входили виступи хорів: жіночий — Бофало під керівництвом п. Мороза, мішаний хор „Кобзар” із Пітсбургу під керівництвом Із. Луковського та чоловічий хор „Дніпро” з Клівленду під диригентурою проф. Садовського.

Зняттям прапорів закінчено Національну маніфестацію.

Д-р Д. Галичин промовляє на маніфестації
5 серпня.

Фото: О. Старостяка

СВЯТО УПА В НЬЮАРКУ Н. ДЖ.

В день Св. Покрови — 14-го жовтня ц.р. з ініціативи місцевого відділу Т-ва б. вояків УПА ім. ген. хор. Т. Чупринки при активній співучасті І-го Відділу ООЧСУ та Осередка СУМА ім. полк. Е. Кошовальця ньюарська громада влаштувала СВЯТО УПА. В українських церквах відправлено Богослуження в наміренні тих, що сьогодні боряться за українську суверенність і тих, що у тій боротьбі зложили на полі слави своє життя. Залю „Української Централі” виповнили щерть українські громадяни Ньюарку.

Присутні вислухали гимн „країни волі й батьківщини хоробрих” та на заклик представника Головної Управи Т-ва б. вояків УПА, п. Е. Несторчука віддали шану новітнім лицарям, членам УПА, які, виконуючи національні заповіді.

М. Трихрест.

Н. Е. ХОХЛОВ КАЛАМУТИТЬ

Майже ціле число американського тижневика „У. С. Нюс енд Ворлд Репорт” з 15 червня 1956 р. було присвячене так званій „Боротьбі в Кремлі” та поясненням Хохлова до хрущівської доповіді на 20-му з’їзді. Ці пояснення можуть створити блудну уяву про „Виставку масових мордів”, бо він не подав їх у правдивому світлі. Тому корінь річей — рушійні сили на тепедішньому „модернаму” відтинку історії москов-

своїх предків згинули за українську державність. Прекрасною була доповідь „посланника УПА”, найновішого поворотця із 10-літнього заслання на Сибірі, д-ра Антона Княжинського про „УПА в советських лагерах”.

Шановний Доловідач у простих, безпосередніх словах змалював безнадійну непроглядність советських лагерів в сибірській тундрі і той бойовий дух членів УПА, який вони внесли з собою до тих лагерів, ту атмосферу, в якій зродилися славні страйки на Воркуті, Нарильську, Караганді і інших місцевостях, ту віру в Україну, за яку жінки і чоловіки гинули під советськими танками, горячу надію, що з їхньої жертви родиться єдиномисліє, яке цементує усю українську спільноту до боротьби за одну святу справу. Саме до єдиномислія в українській громаді закликав Д-р. Княжинський, виконуючи доручення своїх побратимів-друзів з советських лагерів, членів УПА. У дальшій програмі свята виступив хор ООЧСУ з Байону під диригентурою п. Миколи Кормелюка, який виконав в’язанку стрілецьких та історичних пісень. Юна СУМА під керівництвом п. І. Терлецької виконала збірну деклямацію творів півстанського поета Марка Боеслава: Галя Терещук та Надя Загородна разом молили словами повстанської молитви „розплати з насиллям за наші терпіння та кров”, а юнацтво СУМА взяло всіх „Вперед, вперед за святі права!”... П. Вероніка Цегельська (сопрано) збирала заслужені оплески за миле виконання історичних та патріотичних пісень. „Шлях у вічність”, який вказує УПА (вїмки з поезії М. Щербака) рецитував Я. Пінат-Рудакевич. Цю наскрізь вдачу святочну академію, яка, зокрема виступом др. А. Княжинського, залишила глибоке враження на усіх присутніх закінчено гимном борців, що готові віддати „душу, тіло за нашу свободу”.

ської імперії можуть залишатися п на далі в каптурі „комуністичного явища”.

„Большевизм — третя форма московського імперіялізму. (А. Бердяєв)”

Сімсот років московського загарбницького маршу позначаються підкоренням величезних просторів і поневоленням багатьох народів. З додатком простору так званих сателітів на схід лінії Штетін-Грієст, московська імперія поширилася на 13,848.000 кв. миль, а з Червоним Китаєм цей простір значно побільшився.

Московський письменник і великий ворог ЗДА М. Горкій визначив большевизм як „чисто російське національне явище”. М. Горкій виправдав большевицьку екстермінаційну супроти інших народів політику, мовляв, „як що ворог не піддається, — його знищують”. Ціла історія Московії становить собою яскравий приклад саме такого ставлення її до поневолених народів. Найвиразніше про те подають самі ж большевики в своїй „Історії ВКПБ” з 1945 р.: „Царська Росія була в’язницею народів. Численні неросійські народи були зовсім безправні, вони терпіли різні приниження та образи. Царат привчав росіян дивитися на місцеve населення національних країв, як на іншу расу, називаючи його офіційно „іногородцями” та культивуючи ненависть до нього. Всі, або майже всі посади в неросійських національних краях були в руках росіян. Всі справи в установах і судах провадилися в російській мові. Видавання книжок та часописів, як також навчання в школах в неросійській мові було заборонено. Царат намагався здушити будьякі вияви національних неросійських культур. Провадилася примусова русифікація. Царат виступав як кат та мучитель неросійських народів”. Правдиво сказано.

Історія Московії — безнастанне загарбництво. Понад сім століть триває вже ця московська напасть, а нині вона становить справді смертельну небезпеку для цілого Західного Світу. „Московське національне явище — большевизм” є ніщо інше, як втілення найагресивнішої форми московського імперіялізму, вже з глобальними аспіраціями за приповідкою: „Москва — всьому свету голова”.

Московія — „Батьківщина” народозбивства.

Шлях московського загарбництва, це — народозбивство інших націй, як то можна бачити на кількох прикладах, а саме:

а) Захоплення Новгородської Держави 1487, — це водночас знищення цілого її населення. У самій столиці згинуло понад 30.000 людей, з я-

ких біля 8.000, у більшості жінки та діти, були потоплені в ріці Волхов, решту — вирізали. Зацілілі, біля 15.000, були вивезені на Сибір, а до Новгороду прийшли московські осадники.

б) У 1553 р. Московія захопила татарську державу Казань, більшість населення якої було вирізано на місці. До Казані також прийшли москалі. Така сама доля стрінула іншу татарську державу — Астрахань у 1556 р.

в) Захоплення білоруських міст — Смоленська та Полоцька в 16-у ст. супроводилося знищенням більшості населення цих міст. Одних жидів вимордувано було тоді понад 20.000.

г) Московський напад на Балтику (тепер Естонія, Латвія, Литва) у 16-у столітті уявляв собою справжнє втілення жаху. Вирізування цілих міст, закопування та спалювання людей живцем — то був шлях москалів.

ґ) Московський наступ на Україну на початку 18-го століття („вславився” вимордуванням цілого населення (от мала до велика”) багатьох міст та сел, особливо в Батурині, Лебедині та в Переволочній. А після підбиття України Московія змінила цю свою назву на „Росія”, привласнивши її від українців, стара історична назва яких була Русь. Отже, від 1723 р. Московія виступає в світі з „фальшивим паспортом”.

д) Захоплення-„усмірення” Кавказу тривало 50 років. Деякі народи були винищені майже в пень. Москалі, з генералом Єрмаловим, на чолі, вбивали всіх чеченців, що активно боролися своєю волю. Нарешті, всі кавказькі нації були уярмлені, а серед них такі старі й культурні держави, як от Вірменія, Грузія та Азербайджан. Грузія втратила свою незалежність у 1801 р.

е) „Московія є „славна” також своїм „винахідництвом” концентраційних таборів, з яких перші засновані були в XVIII столітті в Санкт-Петербурзі на Очакові, де загинуло було тоді від рабської праці, голоду та пошестей багато тисяч народів Балтики, донських козаків, українців та білорусинів.

є) Большевики, як витвір московської національної духовності та втілення її загарбництва, продовжують ту саму „традиційну політику народобивства інших націй з тією різницею, що ступінь ліквідації досягає тотального мірила.

БАЛАМУЦТВО ПАНА ХОХЛОВА

Сугестії Хохлова, мовляв, „боротьбу в Кремлі” треба розглядати як вияв суперництва амбітних людей, що прагнуть влади, інакше кажучи, давати цій боротьбі лише особисте „суперницьке забарвлення”, — то є сумнівна послуга для Заходу. Таке „забарвлення” може відвернути увагу від дійсних спонук „боротьби в Кремлі” і зумовити фальшиву політику. Жадною пересадкою не є твердження, що

через політичне невігластво так званих звичайних людей московський большевизм має більше прихильників саме на Заході, не кажучи вже про п'яту колону” „салонних большевиків” та так званих „соціалістичних сектантів”, приваблених тепер удаваною щирістю хрущовської „демократичної базіканини”. І зовсім навпаки. Захід має багато приятелів в середині Советського Союзу. Хто вони ці приятелі? Де їх шукати — посеред московського „Герренфольку” чи серед поневолених „Унтерменшів”? Старе московське визначення „іногородці” — є відповіддю. Але Хохлов не робить жадної різниці між поневолювачами й поневоленими; він громадить їх до однієї купи під назвою „російського народу”. Хохлов, очевидно, намагається викликати враження, що етнічні москалі є „також поневолені” большевизмом, він ніби не знає, що „большевизм є чисто московське національне явище”. Але плащик „московського народу” перешкоджає бачити, хто саме є вартовим, а хто — в'язнем, що бореться за визволення з московської в'язниці народів. Для московського імперіяліста нечервоного кольору дуже важливо створити уяву, що самі москалі поборюють большевизм. Ні, тільки немосковські народи чинять спротив. Хрушов на протязі своєї доповіді неодноразово підтвердив постійну боротьбу поневолених народів проти большевизму. Якщо для декого з москалів большевицька система є справою тільки режиму, то для всіх немосковських народів то є питання і режимове і імперіяльне — однаково огидне й нестерпне.

Хохловське громадження всіх поневолених народів до спільної з москалями купи під назвою „російського народу”, є не тільки кри-

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба виповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія

Головний редактор

I. Вовчук

чущою несправедливістю. Термін „російський народ” є облудний супроти Заходу, який, повіривши хохловській видумці, заведе себе до сліпої вулиці замішання й зрештою до зради супроти дійсно антибольшевицьких сил за залізною заслоною.

Зокрема термін „російський народ” дає можливість московським імперіялістам тут на Заході відносити спротив поневолених народів щодо большевизму також на рахунок москалів. Відомо, що московські політики: з Хохловим, як новим їх членом, широко вживають назву „російський народ” та боротьбу уярмлених народів як „Русській резистанс” з метою захисту „Єдиної Неделімої” перед неминучим розподілом її після повалення большевизму.

Висновок Хохлова, мовляв, „після війни націоналізм мусить бути пригнічуваний”, є підступно-злосливий. Та ж большевизм ніколи не припиняв своїх переслідувань поневолених народів ані перед війною, ані після неї. Большевизм є одночас висловом розпаленого московського шовінізму, тому москалі ніяк не можуть терпіти національних почувань інших народів. Тому назва „Советський Союз” є підступним синонімом Росії, а „советізація” є русифікація (плюс) народовбивство. У звязку з так званою лєнінградською аферою декількох москалів влучила сваволя Сталіна і Берії. Метикуння Хохлова, мовляв, ця „афера” була виявом „поборювання великоросійського шовінізму” є смішні й підступні, вони розраховані на ділетантів у політиці. Жадний москаль ніколи не був покараний за свій шовінізм.

Очевидячки Хохлов тяжить до т. зв. „советського інтернаціоналізму”, якщо зважити його призирилий вислів супроти азербайджанської націоналістичної організації „Мусавані”, мовляв, маленької і незначної групи... на півдні Советського Союзу”. Хохлов добре знає про значення цієї організації, яка бореться багато років за свободу Азербайджану. Хохлов знає також, що Азербайджан знаходиться в Азербайджані, а не „на півдні Советського Союзу”

У згоді з хохловськими поясненнями, головний кредит за перемогу в другій світовій війні належить „російській нації”. То не відповідає правді не тільки тому, що плащик „російської нації” прикриває поруч з москалями також інші нації, біля 55%. Твердження Хохлова, мовляв, „російська нація виграла війну” перечить правді також тому, що без велитенської допомоги ЗДА (понад 20 мільярдів доларів в озброєнні, машинах, харчах, ліках, тощо) й особливо без відкриття другого фронту, ця „російська нація” не мала б іншої перспективи, як бути цілковито погромленою. Правдою є, що головна причина поразки советської армії на початку війни полягала в неохоті її вояків, передусім вояків немосковського походження, які думали, що німці йшли визволяти їх. Для москалів ця війна була боротьбою за збере-

ження їхньої імперії, за збереження їхнього стану посідання, щоб мати можливість дальшого визиску й плюндрування немосковських народів. Водночас війна ця для уярмлених народів була нагодою визволення й тому зрозумілою була нехить їх битися за Москалів. Але екстермінаційна політика гітлеризму була подібною до тієї, що її вів большевизм, тому поневолені народи були поставлені перед невблаганою перспективою одночасної боротьби і проти гітлеризму, і проти большевизму. Тому на просторах гітлерівської окупації вже з весною 1942 р. постали могутні рухи багатьох націй, що вперто билися за свободу під гаслом „Геть Москву! Геть Берлін! Свобода народам, свобода людині!” Так постав третій фронт, що приковував до себе поважні збройні сили гітлерівців. Під час невдачі останніх під Сталінградом щонайменше пів мільйона кращого німецького війська було міцно прив'язано до фронту повстанської боротьби.

Восени 1943 р. зібралися в лісі під Житомиром представники повстанських армій 13 поневолених націй на загальну конференцію для укладення союзу й координації спільної боротьби проти гітлеризму й большевизму. Так був зорганізований спільний фронт поневолених народів під назвою Антибольшевицького Бльоку Народів — АБН для боротьби проти тиранії, спочатку проти гітлеризму, а потім — проти большевизму.

Не є жадним перебільшенням устійнення, що третій фронт причинився до перемоги над гітлеризмом в не меншій мірі, ніж сама Советська армія. Навпаки, справжньою гіперболею — пересадкою звучить висновок Хохлова, мовляв, „Російська нація виграла війну”.

Проблема поневолених народів є Ахілевою п'ятою московської імперії. Большевики потребують часу не лише для остаточних приготувань для нападу на Захід. Вони мають гостру потребу в часі для „усмірення” бунтівничих поневолених народів. Захід дає большевикам таку передишку і це є допомога для них. Захід звертає тільки „академічну” увагу на боротьбу поневолених народів, а не підтримує її. Це є також допомога для большевиків. Захід звальює на одну купу всі уярвлені народи під назвою „Російський народ” й це є велика допомога для московських імперіялістів обох — білого і червоного — кольорів. Московські імперіялісти ревно зацікавлені в підтримуванні стану замішання в питанні поневолених народів. Таке замішання є поганою послугою „для Заходу і Хохлов цю послугу” йому робить. Злочинцем є московський імперіялізм підсилений на ідеологію марксизму, а не лише саме тільки „комуністичне явище”, як то устійнює „Нью Йорк Таймс” у червні 1956 р.